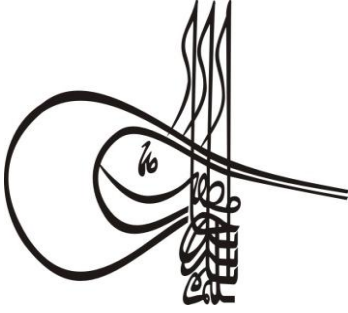

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/10 Spring 2016, p. 59-88

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9608>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 29.04.2016

✓ Accepted/Kabul: 10.06.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Adem İŞCAN – Doç. Dr. Fatih YILMAZ

This article was checked by iThenticate.

GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK KULLANICI DOSTU MU?

Samî BASKIN*

ÖZET

Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte insanoğlunu ilgilendiren pek çok durum, elektronik (sanal) ortama taşındı. İnsanlar artık, bu hayali ortamda tanıyor, konuşuyor, sesli ve görüntülü olarak birbiriyle buluşabiliyor; alışverişini yapıyor, faturasını ödüyor; derneğe, kulübe üye oluyor; okula kayıt yaptırıyor, hatta uzaktan eğitim adı altında hiç okula gitmeden diploma sahibi olabiliyorlar. Ancak insanlar; bilgisayarla, tabletlerle, cep telefonlarıyla hayatlarının önemli bir parçası olan bu sanal ortamı daha çok eğlenmek veya bir bilgiye erişmek için kullanıyorlar. Sosyal ağlarda (Facebook, Twitter vb.) arkadaşlarının hareketlerini, dünyadaki gelişmeleri takip ediyor, gazetelerin çevrimiçi sürümlerinden güncel haberleri okuyor veya kafalarına takılan herhangi bir durumu araştırıp hemen cevaba erişmeye çalışıyorlar. Böylelikle sanal ortam, hayatın hemen her anında devrede olan bir durum haline gelmiş oluyor. Bu etkili ve yaygın kullanımı bilen sanal ortam üreticileri, tüketicilere daha kullanışlı alanlar oluşturmak için “kullanıcı dostu” terimi ile adlandırdıkları bir değerlendirme ölçütünü ortaya atmışlar. Bu ölçütte, “farklı tarayıcılara ve cihazlara verilen görüntüde uyum sağlayabilme, kolay erişilebilir sekmeler, göz yormayan bir tema ve kullanıcının nerede ne bulabileceğini kolaylıkla görebilmesini sağlayan bir web tasarımı” gibi elektronik işlevlerin yanında “kullanıcıların ihtiyaçları” adını verdikleri içerikle ilgili (kelimenin kökeni, türü, tanımı, tanıklanması vb.) bölümler yer almaktadır.

“Güncel Türkçe Sözlük kullanıcı dostu mu?” problem cümlesine dayanan bu çalışmada bilinirliği yüksek yabancı çevrimiçi sözlüklerden tesadüfi yöntemle seçilmiş beş sözlüğün içeriği (kullanıcıların ihtiyaçlarını dikkate alarak hazırlanmış olan bilgi havuzu) ile *Güncel Türkçe Sözlük*’ün sunduğu içerik bir sözlük maddesi (sözlük/dictionary maddesi) dikkate alınarak karşılaştırılmıştır. Bu sözlüklere “sözlük/dictionary” sözcüğü yazılmış, verilen bilgiler incelenmiş ve karşılaştırmalı olarak tasnif edilmiştir. Böylece Güncel Türkçe Sözlük’ün diğer sözlüklerle benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilmiş,

* Yrd. Doç. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: samibaskin@gmail.com

eksik yönleri ortaya çıkarılmış ve daha kullanışlı (kullanıcı dostu) bir sözlük olması için çeşitli öneriler sunulmuştur.

İnceleme neticesinde *Güncel Türkçe Sözlük*'ün geliştirilmesi gereken pek çok alanının olduğu görülmüştür. Örneğin sözlüğün verilerin farklı ortamlardan çekilebilmesine imkân vermemesi, yanlış yazımlarda en yakın biçimli kelimeye yönlendirme yapmaması, kelimelerin seviyelerini (A1, B1 gibi) içermemesi, kelimelerin çekim ekli biçimlerinin aranmasına izin vermemesi, benzer sözcükler listesinin kullanıcılar tarafından görülmemesi gibi eksiklerinin giderilmesi gerekir.

Anahtar Kelimeler: Güncel Türkçe Sözlük, kullanıcı dostu, sözlüklerde içeriğin düzenlenmesi

IS CONTEMPORARY TURKISH DICTIONARY (GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK) USER-FRIENDLY?

ABSTRACT

Most situations that interest human beings transferred to electronic (virtual) platform along with the developments of information technology. So people no longer meet or speak in this virtual platform and they can meet each other both audible and visual; they do shopping, pay the bills, and join the clubs or association and also they enroll in a school and they can even receive a diploma from the distance education programme without going to school. But people use this important virtual platform mostly to enjoy and to reach the information using their tablets, mobile phones, and computers. People follow their friends' movements and events in the world on social networking site (Facebook, Twitter etc.) and they read hot news from online newspapers or they search for the questions in their mind and they can immediately find answers for them. So virtual platform becomes active in almost every side of the life. Virtual environment producers who know the common and effective usage of this environment, they try to create an evaluation criterion called user-friendly to form a practical field. In this criterion there are some features like "to be able to adapt the visuals sent to different other devices and scanners, easy accessible tabs, a thema without eye-straining and a good web design that help the user where they search and what they find.

In the study which is based on the problem statement "Is Contemporary Turkish Dictionary user-friendly?", a comparison was done between the content of the most famous online foreign dictionaries (a kind of database prepared according to users' need) were chosen randomly and the content of Contemporary Turkish Dictionary in terms of a lexical item ("dictionary"). "Dictionary" lexical item was written in these dictionaries, given information was analysed and they were sorted out according to comparative analysis. So the similarities and the differences were determined, the deficiency of it was found out and some suggestions were offered to be more useful dictionary (user-friendly).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

At the end of the study, it was seen that there are a lot fields that must be developed in the dictionary. For instance; it doesn't allow to get the dates from different environments, similar words list can't be seen by the users, and when there is an incorrect witting, it can't lead the user to the closer form, it doesn't include the words' level (A1, B1 etc.) and it doesn't let the user to look for the words having inflection. These deficiencies aforementioned should be eliminated.

STRUCTURED ABSTRACT

Most of the modern-day dictionaries are published as book. *Turkish dictionary* of Turkish Language Organization, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (*Misalli Grand Turkish Dictionary*) of Kubbealtı publications, *Doğan Grand Turkish Dictionary* of Yazar Publications, *Turkish Dictionary* of Arkadaş Publications, *Ötüken Turkish Dictionary* of Ötüken Publication, Turkish Dictionary of Language Association which are prepared in Turkish to Turkish and published in a book form based on general vocabulary of Turkish are the most well-known works of this kind. Among these dictionaries, the oldest and the most well-known work considered as the source¹ of modern dictionaries is the Turkish Dictionary which was published by Turkish Language Association in 1945 (In respect to some studies, it is stated that this dictionary was published in 1944. See: Vural and Böler, 2008). This dictionary has been published as a book form by being reviewed and extended eleven times from 1945 to the present. "When the methods and techniques of lexicography have accompanied some innovations from past to present in paralel to information technologies (Özkan, 2013: 149), it was transferred to electronic environment and it started to provide service to virtual platform users by the name of Updated Turkish Dictionary. However, this platform is the place which forces publishers to provide various alternatives is much different from published sources. Publishers have to adapt their works (Turkish Dictionary) to the new situations and applications by observing their own users' treatments here. So this means that it is necessary to produce a work which has different lexicographical structuring from a published dictionary. Therefore, to transfer the Turkish dictionary completely to the electronic platform and bring it together with the users is not enough. "What should Turkish Language Association which published Contemporary Turkish Dictionary do in this case?", "How should this association structure Contemporary Turkish Dictionary?" are the questions arisen. The answers of these questions are hidden in the works of people who are advanced in terms of dictionary making techniques all around the world and prepare the dictionaries which address quite a lot users.

In this study based on this problem statement "Is Contemporary Turkish Dictionary user friendly? ", the contents of five well known foreign online dictionaries selected randomly (the information resource which is prepared considering the needs of users) were compared with the content of Contemporary Turkish Dictionary in terms of a lexical item (sözlük/dictionary item). The word "sözlük/dictionary" was written on these dictionaries, document analysis of the given information was made, the lexical value of the information was determined and these

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

lexical values were commented by being compared. In this way, similarities and differences of Contemporary Turkish Dictionary have been determined, inadequacies have been revealed and various suggestions have been offered in order to get a more usable (user-friendly) dictionary.

Accordingly the features which online dictionaries need to have and the information of Contemporary Turkish Dictionary presented to its users are these.

Rank	Feature	GTS	Cambridge	Dictionary	Free dictionary	Macmillan	Oxford
1	Including the word searched	+	+	+	+	+	+
2	Showing the type of the word	+	+	+	+	+	+
3	Showing the plural form of the word and allowing it to be searched	-	+	+	+	+	+
4	Showing the etymology of the word	-	-	+	+	-	+
5	Pronunciation of the word	-	+	+	+	+	+
6	Syllabication of the word	-	+	+	+	-	+
7	Showing the level of the word	-	+	-	-	-	-
8	Giving the definition/definitions of the word	+	+	+	+	+	+
9	The meaning of the word in other sources	-	-	+	+	-	-
10	Giving the synonyms of the word	+	-	-	+	+	+
11	Giving the collocations of the word	-	+	+	+	+	+
12	Giving the words having common structure together	-	-	-	-	-	+
13	Giving dictionary units having common combinations together	+	-	+	-	-	+
14	Supporting the definition with the sample sentences	-	+	+	+	-	+
15	The usage of literary texts as an evidence	-	-	+	+	-	-
16	Supporting the definition with a Picture	-	-	-	+	-	-
17	Giving the definition of the word in other languages	-	+	+	+	-	+
18	Giving the diachronic development of the word	-	-	+	+	-	+
19	Explaining the terms in details	-	+	+	+	+	-
20	Considering the different user types	+	-	-	-	-	-
Total		6	11	15	16	8	14

The features in the table were derived from document analysis of an item which is in the dictionaries under consideration. Dealing with more items and doing an extensive work can cause a change in the number of these features. However, even an analysis of one item shows that online dictionaries don't abide the common patterns of lexicography and almost remove the lexicographical limitations. Contemporary online dictionaries come to the point where encyclopaedias are left behind with the facilities electronic platforms provide. Items are equipped with different features. For example, historical development of one unit which is perceived as a lemma was presented diachronically. It is the information which can be found only in etymological dictionaries or grammar books. Or it benefited from the pictures to reinforce the meaning. This is an exemplifying method which can be found in picture dictionaries or encyclopaedias but not in common dictionaries. Therefore, online dictionaries which are prepared in a form of ordinary common dictionaries are weak in terms of user satisfaction if we compare with others. For example, Contemporary Turkish Dictionary has only six features out of twenty features it needs

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

to have. This situation reveals that “the needs of users” parts related to the content (etymology, type, definition and exempling of the word) weren’t organized extensively. This deficiency causes users to disuse Contemporary Turkish Dictionary and prefer other works.

Nowadays, “why and for whom a dictionary is prepared” gains importance. School dictionaries prepared for the students at certain levels and voluminous dictionaries focused on presenting all vocabulary of mother tongue shouldn’t be considered equally. The dictionary which addresses to everybody should naturally aim at being beneficial to the readers. According to the quality of vocabulary, it is essential that common dictionaries (common language, written language dictionaries, encyclopaedic dictionaries) should address to all people at every level without targeting any specific audience” (Gülseren ve Batur, 2009: 137). A common dictionary which is published using information technologies and a printed dictionary shouldn’t have the same content. Therefore, Contemporary Turkish Dictionary should surpass Turkish Dictionary in terms of methods and techniques and should have similar features the other world dictionaries have, so these deficiencies should be corrected immediately.

-It should include inflected forms of a word or allow it to be searched: This feature is very important for the people who don’t know the features of inflections or learn Turkish later. Because, these people can’t know how to separate a word from its inflections. They write the word they want to learn as it is. Therefore, a dictionary should consider the needs of these people. The dictionary can have the inflected forms of the word inside the entry or it can also serve by directing the users who searched an inflected form to the lemma. When users see the uninflected form of a word, in this way they also learn that the word they are looking for is indeed an inflected word.

- It should include the origin of the words clearly: Contemporary Turkish Dictionary shows the language of words which are borrowed from other languages but it doesn’t show the origin of the words which are Turkish. This is a problem for the ones who don’t know the writing methods of dictionary. The origins of all words should be presented completely.

- It should present the progress of words diachronically: Since the language is alive, words change in terms of sounds and forms in time. Indicating this change will attract especially researchers and also all dictionary users and make their works easier.

- It should include pronunciation of the words: Learning Turkish by the foreigners has a long history. Especially in recent years, Turkish has taken its place among the prestigious languages due to the development of Turkey and its bilateral relations. Nowadays, Turkish language is taught to the people who come to Turkey to learn the language or to the ones who live abroad by means of organizations Turkey founded. Contemporary Turkish Dictionary should be equipped with the applications which will support this demand occurring to the Turkish. Besides, lexical entries need to be pronounced in order to eliminate the way of speaking differences arising from dialects or right way of speaking of borrowed words. Actually, Turkish Language Association has such a basis. That association should reunite data

Turkish Studies

bases of Voiced Turkish Dictionary and Contemporary Turkish Dictionary

- *It should show the form of spelling of the words:* Syllabication is important for the right spelling and especially uniformity in writing. This lexicographic pattern should be added into dictionary in order to learn the spelling and phonological differences of the especially foreign originated words. Syllabication is the technique to be able to develop writing skills of Turkish people in school age or foreigners who meet Turkish recently. In any search of dictionary users, the word should be seen on the screen with both written, voiced and spelt forms.

- *It should state the level of learning words:* An important part of the recent vocabulary studies has been carried out to find out the order of learning of words. These studies make a great contribution to planning language teaching by determining the difficulty level of the words. Since there hasn't been any effort to continue the study "The Most Essential Words to Learn a Language and the Way These Words Are Stated", which was carried out in 1936, Turkey, education in Turkey is implemented with random choices of words and exemplifications of foreign publishing. Turkish Language Institution, by creating a group work, should support the classification of Turkish vocabulary in terms of usage frequency and learning difficulties (A1, A2, B1 etc.). Then it should register these data into Contemporary Turkish Dictionary.

- *It should provide the meanings of the words in other dictionaries:* One of the prominent advantages of information technologies is that they have the ability to use more than one source at a time. The information taken from different sources such as online (Language Association's Turkish Dictionary Search-Find etc.) or published dictionaries (Misalli Grand Turkish Dictionary etc.) should be provided to users.

- *It should represent the word group that the words are associated with:* Today, dictionary users want to see the words they are looking up together with the words which they can associate with their sounds and meanings. These are homonymous, similar voiced or near-synonymous words. Contemporary Turkish Dictionary should be designed considering this need of the users. For instance, when the word "dictionary" is looked up, words like glossary, word list, thesaurus, vocabulary, reverse dictionary etc. should appear for the users.

- *Words with common form should be given:* Dictionary users want to see the derivation of the word they look up or what words are derivated from the word they look up. Dictionary users, in such a context, learn the word structure of the lemma and the words associated with it. This is necessary for both the researchers and the users in educational phase. People looking up the word "dictionary" in the Contemporary Turkish Dictionary should see the words like dictionary, lexicographer, lexicography, glossary, lexicalizing etc. in structurally identical words group.

- *It should attest the definitions with example sentences:* Exemplification is an important dictionary technique that enables users better understanding of the given meaning from the perspective of the

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

users. In Contemporary Turkish Dictionary, every entry is exemplified. In order for the dictionary to be more useful, all the entries need exemplifying.

- *Attestation sentences should be chosen from literary texts:* In common dictionaries, example sentences should be taken from literary texts. In Contemporary Turkish dictionary, not only the exemplification was done completely but also every example presented was not taken out from a literary text. That there is no special “corpus” created in computer for the dictionaries in Turkey is the most significant reason for not choosing the attestations from literary texts. Yet general dictionaries should be based on written texts of the language. To eliminate these defects of the dictionary, it is an inevitable obligation that one should carry out an up-to-date scan covering all periods and kinds.

- *Different ways of attestation should be tried (such as illustrations):* Today, people share the idea that appealing to different senses is very important in respect of memorability of education and information. The information given to users must be objectified by using different methods in dictionaries which are the works for searching unknown facts and one of the fundamental tools for education. Online sites give the dictionary writers the opportunity to use pictures, photos and even video recordings. Contemporary Turkish dictionary preparers should also use this opportunity and they should attest the definitions they wrote with different tools.

- *Lexical entry’s meaning in different languages should be shown:* Contemporary Turkish dictionary is a monolingual dictionary. But modern general online dictionaries are prepared as multilingual. For example, users can see an English word’s meaning in more than twenty languages such as German, Arabic, Chinese, French, Spanish, Italian, Japanese, Turkish, and Vietnamese in a dictionary published by Cambridge. Contemporary Turkish Dictionary should also be able to give the meanings of Turkish vocabulary in different foreign languages.

- *It should include the detailed explanations of terms:* Today’s online dictionaries give all the meanings of a word. Of a lexeme used a term, it gives the area of usage and its content in detail. This is encyclopaedical information. But contemporary online dictionaries have the content of an encyclopaedia, an illustrated dictionary, an etymological dictionary and a general dictionary. In Contemporary Turkish Dictionary, entry designs should be done accordingly too.

In brief, virtual platforms which have become very important almost in every part of our lives have also reshaped the dictionaries, and led the way to new arrangements and applications. Contemporary Turkish Dictionary’s deficits are observed in respect of pictures, example sentences, etymology, background information, the ability to do multi-formed searches, similar words lists, definitions, attestations when the user needs part in criterion which is called user friendly is taken into consideration. For the dictionary to be called user friendly, it needs to be overcome the deficiencies by using the benefits of information technology.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Keywords: Contemporary Turkish Dictionary, user-friendly, the arrangements of the dictionary contents.

GİRİŞ

Günümüzde, bilgi teknolojileri insanoğlunun pek çok sorununa çözümler üreten önemli bir mekanizma haline gelmiştir. İnsanlar artık, bu teknolojiyi kullanarak tanışıyor, konuşuyor, sesli ve görüntülü olarak birbiriyle buluşabiliyor; alışverişini yapıyor, faturasını ödüyor; derneğe, kulübe üye oluyor; okula kayıt yaptırıyor, hatta uzaktan eğitim adı altında hiç okula gitmeden diploma sahibi olabiliyorlar. Ancak insanlar; bilgisayarla, tabletlerle, cep telefonlarıyla hayatlarının önemli bir parçası olan bu gelişmeyi daha çok eğlenmek veya bir bilgiye erişmek için kullanıyorlar. Sosyal ağlarda (Facebook, Twitter vb.) arkadaşlarının hareketlerini, dünyadaki gelişmeleri takip ediyor, gazetelerin çevrimiçi sürümlerinden güncel haberleri okuyor veya kafalarına takılan herhangi bir durumu araştırıp hemen cevaba erişmeye çalışıyorlar. Bu yüzden bilgi teknolojileri hayatın hemen her anında devrede olan bir durum haline gelmiştir. Bu etkili ve yaygın kullanımı gören tüccarlar, üreticiler, okullar, kulüpler, yayıncılar vb. daha çok kişiye ulaşmak için yaptıkları faaliyetleri sanal ortama taşımaktadır. Ancak bu sanal ortama taşınma çoğu zaman beklenen tepkiyi, umulan faydayı oluşturamamaktadır. Bunu bilen sanal ortam üreticileri, tüketicilere daha kullanışlı cihazlar ve sanal alanlar oluşturmak, dolayısıyla beklentilerini karşılayabilmek için alternatif çözüm yolları aramaktadır. Bu çözüm yollarından biri de “kullanıcı dostu” terimi ile adlandırılan ölçüttür. “Kullanıcı dostu” terimi çevrimiçi yayın yapan bir internet sitesinin fiziki altyapısını ve içeriğini (*kullanıcıların ihtiyaçları*) değerlendirmeyi öngörür. Bir internet sitesinin fiziki alt yapısı, “*farklı tarayıcılara ve cihazlara verilen görüntüde uyum sağlayabilme, kolay erişilebilir sekmeler, göz yormayan bir tema ve kullanıcının nerede ne bulabileceğini kolaylıkla görebilmesini sağlayan bir web tasarımı*” gibi elektronik işlevleri kapsar. İçerikten kasıt ise *kullanıcı ihtiyaçlarının* dikkate alınarak uygun çözümlerin sunulmasıdır.

Bu çalışmada “sanal ortamda bilişim uygulamalarıyla ve elektronik aygıtlarla değişik özelliklerde ve niteliklerde kullanıcılara hizmet veren” (Akalin, 2010: 268) Güncel Türkçe Sözlük’ün içerik bakımından kullanıcı dostu olup olmadığına bakılmıştır.

Güncel Türkçe Sözlük, günümüz Türk sözlükçülüğünün temel eserlerinin başında gelen ve “Türk Dil Kurumunun ilk baskısını 1945’te yayımladığı ve bugüne kadar on bir baskısı yapılan Türkçe Sözlük’ün” (Komisyon, 2001: XV) çevrimiçi yayımlanan biçimidir. Bu sözlük 2002 yılında kullanıma sunulmuştur. Türk Dil Kurumu, 2002 yılından günümüze kadar Güncel Türkçe Sözlük’ten başka “Kişi Adları Sözlüğü, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, Türkçede Eş ve Yakın Anımlı Kelimeler Sözlüğü, Türk Lehçeleri Sözlüğü, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Sesli Türkçe Sözlük, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” adları ile çeşitli çevrimiçi sözlükler yayımlamıştır.

Amaç ve Yöntem

Elektronik aygıtlar, artık günlük hayatın önemli bir parçasıdır. İnsanlar bu aygıtlar aracılığıyla karşılaştıkları sorunlara uygun çözümler araştırıyor, buluyor ve onları kullanıyorlar. Bunun farkında olan üreticiler daha çok kullanıcıya ulaşmak için çaba sarf ediyor, büyük yatırımlar yapıyorlar. Bu çaba ve yatırımlar genellikle “*kullanıcıların ihtiyaçları*” dikkate alınarak gerçekleşiyor. Sözlük üreticileri de sözlüklerini hazırlarken benzer bir yol izliyorlar. Kullanıcıların kelimeyle ilgili sorunlarına (tür, köken, seslendirme, yazım, anlam, tanımlama vb.) çözümler sunuyorlar. Bu çalışmanın temel amacı, çevrimiçi yayımlanmış olan Güncel Türkçe Sözlük’ün benzer işleve sahip evrensel sözlüklerle karşılaştırmasını yapmak ve bu sözlüğün iyileştirilmesi için

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

gerekli adımların (içerikle ilgili) ne olduğunu tespit etmektir. Bu yüzden Güncel Türkçe Sözlük'ün kullanıcı dostu olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu çalışmada “kullanıcı dostu” terimi, sözlük kullanıcılarının aradıkları bilginin ne kadarını Güncel Türkçe Sözlük'te bulabildikleri ile ilgilidir. Bu yüzden araştırmanın iki problem cümlesi bulunmaktadır: “Güncel Türkçe Sözlük'ü kullananlar, aradıklarını ne ölçüde bulabiliyorlar?” ve “Güncel Türkçe Sözlük, kullananlara hangi içeriği sunmalıdır?”. Bu sorulara cevap verebilmek için dünyada bilinirliği yüksek olan çevrimiçi sözlüklerin içeriğine, onların kullanıcılara ne sunduğuna doküman incelemesi yöntemi ile bakılmıştır. Bunlar; Cambridge, Definitions, Dictionary, Oxford, The Free Dictionary sözlükleridir. Bu çevrimiçi sözlüklerin kullanıcılarına sundukları içerik ile *Güncel Türkçe Sözlük*'ün kullanıcılarına sunduğu içerik, bir madde (sözlük/dictionary maddesi) dikkate alınarak karşılaştırılmıştır. Bu sözlüklerin yazma alanına (araştırılan bilginin yazıldığı alan) “sözlük/dictionary” sözcüğü yazılmış, ekrana yansıyan bilgiler incelenmiş ve tasnif edilerek maddeleştirilmiştir. Böylece Güncel Türkçe Sözlük'ün özellikleri, diğer sözlüklerle benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkmıştır. Böylece eksik yönleri tespit edilebilmiş ve daha kullanışlı bir sözlük olması için çeşitli öneriler sunma imkânı doğmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Aranılan Kelimenin Bulunması: Sözlük kullanıcıları için en önemli durum, sorun yaşadıkları kelimenin başvurdukları sözlükte bulunup bulunmamasıdır. Kullanıcı, aradığı kelimeyi başvurduğu sözlükte bulursa eser ile ilgili ilk izlenimi olumlu olur. Beş yabancı çevrimiçi sözlük ve Güncel Türkçe Sözlük'ün arama alanına sözlük/dictionary yazıldığında sonuç olumludur. Altı sözlükte de bu madde bulunmaktadır. Bu, bir kontrol listesi ile şu şekilde gösterilebilir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
+	+	+	+	+	+
sözlük	dictionary	dictionary	dictionary	dictionary	dictionary

Tablo 1: Aranılan Kelimeyi İçerme

“Güncel sözlüklerde yazı dilinin yazılı ürünleri esas alınmalıdır. Anlambilim açısından hâlihazırda kullanılan sözlüklerin anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi gibi değişik kullanımları yanında deyim, kalıp sözler, atasözleri, terim gibi unsurların güncel ifadeleri, genelleşenler sözlüğüne eklenmelidir. Ancak anlamı yitenler, yaygınlık kazanmamış tek tük kullanılan kelimelerin genel sözlükte yer almaması doğal bir durumdur” (Gülseren ve Batur, 2009: 137). Güncel Türkçe Sözlük'te genellikle kelimeler sözlükten atılmamaktadır. Ancak karşısına kullanılmadığına ya da anlamını yitirdiğine işaret eden “eskimiş” ifadesi yazılmaktadır.

2. Kelimenin türünü gösterme: Sözlük kullanıcıları sözlükte aradıkları kelimenin “ait olduğu dilbilgisel ulamı; örn. ad, eylem, niteleyici, belirteç, vb.” (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011: 230) görmek isterler. Türkçe dil bilgisi kitaplarında kelimelerin tür bakımından tasnifi farklılık göstermektedir. Bunlardan yaygın olanları şunlardır: Birincisi kelimeleri tür bakımından iki gruba ayıranlardır ki bunlara göre kelimeler, sözlüksel anlamlı olanlar (isim, zamir, sıfat, zarf, asıl fiil) ve dilbilgisel anlamlı olanlar (yardımcı fiil, edat, bağlama edatı, ünlem edatı) biçiminde sınıflandırılır (Delice, 2012). İkinci sınıflandırma biçiminde kelimeler üç türdür: isimler (isim, zamir, sıfat, zarf), fiiller ve edatlar (edat, bağlama edatı, ünlem edatı) (Ergin, 1998; Eker, 2011). Üçüncü sınıflandırmada sözcükler dört türdür: isimler (isim, zamir, sıfat, zarf), fiiller, görevli kelimeler (edat, bağlaçlar) ve anlamlı-görevli kelimeler (ünlemler) (Korkmaz, 2009). Dördüncü sınıflandırmada kelimeler yedi türdür: isim, zamir, sıfat, zarf, fiil, edat (çekim edatları, bağlama edatları, ünlem edatları) ve özel isim (Karaağaç, 2012). Beşinci sınıflandırma ise kelimeler sekiz türdür: ad, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil (Banguoğlu, 2007; Bilgin, 2002). Bu sınıflandırmalara dikkat edilirse şekilleri farklı da olsa özde birbirine benzedikleri görülür. Sözlükte

fiiller isimleştirilerek madde başı yapılır. Geriye kalan tüm kelimeler kendi türlerini muhafaza ederler. İncelenen altı sözlükte kelimenin türü ile ilgili verilen bilgiler ve onların kontrol listesi şu şekildedir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
+	+	+	+	+	+
isim	noun	noun	noun	NOUN	NOUN

Tablo 2: Kelimenin türünü gösterme

Noun: isim

Görüldüğü gibi bütün sözlükler madde başı olarak aldıkları kelimenin türünü belirtmiştir.

3. Kelimenin çekimli biçimini gösterme ve aranmasına izin verme: Çekim, kelimelerin “sayı, kişi, cinsiyet, zaman, kip, çatı gibi çeşitli dilbilgisel kategorilerin alt kategorilerine bağlı olarak değişik biçimler almasıdır. Örneğin gel- eylemi öznenin sayı ve kişisine göre geldim/geldin/geldi/geldik/geldiniz/geldiler biçimde çekimlenir” (Hengirmen, 1999: 97) .

Sözlük kullanıcıları her zaman yalın (çekim eki almamış) kelime aramazlar. Bazen kafalarına takılan kelime çekimli olur. Hatta bir kelimenin çekimli veya çekimsiz olduğunu ayırt edemeyebilirler. Bu yüzden, bir kelimenin çekimli biçiminin ne olduğunu göstermek önemli bir sözlüksel niteliktir. Örneğin İngilizce, Arapça gibi çok biçimli çoğul kategorilerinin bulunduğu dillerde yazılan sözlüklerde kelimelerin çoğul biçimi genellikle gösterilmektedir. İncelenen sözlüklerde kelimenin çoğul biçimi esas alındığında aşağıdaki bilgilerle karşılaşmışır:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	+	+	+	+
-	[C]	plural	plural	[COUNTABLE]	plural dictionaries

Tablo 3: Kelimenin çoğul biçimini gösterme veya aranmasına izin verme

Countable [C] (sayılabilir/çoğul biçimi var): isimlerin sayılabilir olduğunu gösterir. İngilizcede isimler sayılabilen isimler ve sayılamayan isimler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Sayılabilenlerin çoğul biçimleri bulunur. Yani “Dictionary/sözlük” isiminin çoğul biçimi (dictionaries) bulunmaktadır.

Plural: Çoğul. “İsimin çoğul biçimi (dictionaries) bulunmaktadır” anlamında kullanılmıştır.

Güncel Türkçe Sözlük’te kelimenin çoğul biçimi bulunmadığı gibi bu kelimenin çoğullanabileceğine dair bilgi de yer almamaktadır. Bunun sebebi Türkçede isimlerin -lAr eki ile çoğullanıyor olmaları olabilir. Bunu bilenler için kelimenin çoğul biçimini görmek önemli değildir. Ancak Türkçe bilmeyenlerin kullanımı için Güncel Türkçe Sözlük’te kelimelerin çoğul biçiminin ne olduğunu gösterilmesi gerekir. Ayrıca diğer çekim eklerinin de madde içinde gösterilmesi ve arama yapan kullanıcıların kelimelerin çekimli biçimlerine erişimi sağlanmalıdır.

4. Kelimenin kökenini gösterme: Sözlük kullanıcıları, sözlükte aradıkları kelimenin aslında hangi dile ait olduğunu görmek isterler. Bu yüzden genel sözlüklerde kelimenin kökenine ait bilgiler yer alır. İncelenen altı sözlükte kelime kökeni ile ilgili bilgiler ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	-	+	+	-	+
-	-	Latin	Latin	-	Latin

Tablo 4: Kelimenin kökenini gösterme

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Güncel Türkçe Sözlük'te bu madde başı için kelimenin kökeni ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Bu, aslında Türkçe Sözlük'te kullanılan bir yöntem ile ilgilidir. Bu eserde Türkçe olan kelimelerin kökeni belirtilmemiştir. Türkçe olmayan kelimelerin ise alıntılı oldukları dil belirtilmiştir. Sözlük kullanıcıları “sözlük” kelimesi yerine “fare, sevda” vb. kelimelerini ararlarsa bunların Arapça olduğunu görecektir. Ancak kullanıcılar bu bilgiden tatmin olmayabilirler. Zira Güncel Türkçe Sözlük, köken bilgisi konusunda zamanla yöntem değişikliğine gitmiştir. Eskiden kelimenin kökeni olarak görüldüğü ilk dil esas alınırken zamanla bu anlayıştan vazgeçilmiştir. Bunu yerine kelimenin kökeni, onun alıntılı olduğu dil olarak benimsenmiştir. Bu yüzden, Türkçe Sözlük'ün ilk baskısındaki köken bilgileri ile son baskısında, doğal olarak Güncel Türkçe Sözlük'te de, birbirine uymayan bilgiler bulunmaktadır. Örneğin ilk baskıda “Latince olarak gösterilen 72, Yunanca olarak gösterilen 603 sözcüğün milliyeti 2005'te Fransızca olarak verilmiştir (Vural ve Böler, 2008: 55). Sözlük kullanıcıları Güncel Türkçe Sözlük'te verilen köken bilgisinin yöntemini göz önünde bulundurarak hareket etmelidir.

5. Kelimeyi seslendirme: Genel sözlükler ölçünlü dili esas alırlar. Bu yüzden sözlük kullanıcıları, kelimenin ağızlardaki biçimlerinden farklı olup olmadığını çoğu zaman araştırırlar. Ayrıca öğretim çağındakilerin söyleyiş birliğini ve yabancıların dili doğru öğrenmesini sağlamak için sözlüklerde telaffuzun gösterilmesi büyük önem arz etmektedir. İncelenen altı sözlükte kelimenin seslendirilmesi ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	+	+	+	+
-					

Tablo 5: Kelimeyi seslendirme

Kontrol listesinde de görüldüğü gibi Güncel Türkçe Sözlük'te kelimenin söylenişi yer almamaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüklerde olması gereken bu özelliği genel sözlükten ayırarak ayrı bir arayüzde sunmayı tercih etmiştir. Kullanıcılar, aradıkları kelimenin telaffuzunu kurumun Sesli Türkçe Sözlük adıyla yayımlanan eserinde bulabilirler.

6. Kelimeyi hecelerine ayırma: Heceme, kelimelerin kendisini oluşturan hecelere bölünmesini gösteren sözlüksel bir tekniktir (Burkhanov, 1998: 229). Bu sözlüksel gösterimin en önemli yanı kelimenin doğru yazımını göstermektir. Özellikle satır sonunda kelimeleri bölme işlemi, bu doğru hecemenin öğrenilmesi ile mümkündür. Hecelerin gösterimi ya hecelerin aralarına kısa çizgi koyarak ya da boşluk (raised stop-uzun ara) bırakarak yapılır. İncelenen altı sözlükte kelimenin hecenmesi ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	+	+	-	+
-	<i>/ˈdɪk.jə.n.ə.ri/</i>	<i>[dik-shuh-ner-ee]</i>	<i>(dɪk'shə-nēr'ē)</i>	-	<i>/ˈdɪkʃ(ə)n(ə)ri/</i>

Tablo 6: Kelimeyi hecelerine ayırma

Cambridge ve Oxford çevrimiçi sözlükleri hecemeyi fonetik alfabesine göre yapmışken Dictionary ve Free Dictionary sitelerinde fonetik alfabesine göre bir heceleme yapılmamıştır. İngilizcede yazıldığı gibi okunmadığından sözlükler genellikle telaffuzu yansıtan fonetik alfabelerini dikkate alarak heceleme yapmaktadırlar. Güncel Türkçe Sözlük'te de kelimelerin hecenerek yazılması; kullanıcıların yazım birliğinin sağlanması, yabancı kökenli sözcüklerin doğru yazılması, eğitim çağındakilerin veya Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçe

yazma becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir. Özellikle alıntı kelimelerde de zaman zaman yazım anlayışında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin 1940'lı yıllarda iki ünsüzle başlayan yabancı kelimelerin yazımı ile 2000'li yıllardaki aynı kelimelerin yazımı birbirinden farklıdır. Türkçe Sözlük'ün ilk baskısında bılöknot, fülüt, gılıkoz, purofesör örnekleri günümüzde bloknot, flüt, glikoz, profesör olarak yazılmaktadır (Vural ve Böler, 2008: 53). Bunun gibi zamanla kelimelerde oluşan farklılıkları takip etmek, doğru söyleyiş ve doğru yazımı kullanmak için sözlükler bu bilgilere yer vermelidir.

7. Kelimelerin seviyesinin gösterilmesi: Çağımızda ana dili dil eğitimi veya yabancılara dil öğretimi söz varlığı araştırmalarına dayalı olarak yürütülmektedir. Bu araştırmalar, hangi aşamada hangi kelime grubunun öğrenileceğini tespit eder, kitaplar ve ders programları da buna uygun olarak ayarlanır. Türkçede bu yönde 20. yüzyılın başında atılmış bazı adımların arkası gelmemiştir. Ömer Asım Aksoy, daha 1936'da iken "Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü" adlı bir çalışma yapmıştır. Ancak bu çalışmalar programlı olarak günümüze kadar yürütülememiş ve bir sonuca bağlanamamıştır. Oysa yabancı dil öğrenme, bütün dünyada rağbet gören bir durumdur. Bu yüzden bazı gelişmiş ülkeler kendi dillerini öğretmek için özel uygulamalar, kurumlar veya yayınlarla yabancılara dillerini öğretmek için büyük çaba sarf etmektedir. Olumlu sonuçlar alabilmek için de hangi kelimenin ne zaman öğretilceğini belirleyip evrensel normlar (zorluk, sıklık vb. gibi ölçütlere dayanan A1, A2, B1, B2, C1 gibi) geliştirmişler. Bu biçimde seviyelerine göre tasnif edilmiş kelime listelerini ve uygun metinleri kullanarak dil eğitimlerini gerçekleştirmektedirler. Bu tür gelişmiş uygulamalara ve söz varlığı bilgisine sahip ülkeler, elde ettikleri bilgileri sözlüklerini de işlemişler. İncelenen altı sözlükte kelimelerin seviyeleri ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	-	-	-	-
-	A1	-	-	-	-

Tablo 7: Kelimenin seviyesini gösterme

Türkçenin yabancılara öğretimi için TÖMER, Yunus Emre Enstitüsü başta olmak üzere pek çok kurum çaba sarf etmektedir. Ancak bu kurumların hangi kelimelerden Türkçeyi öğretmeye başlayacaklarına, hangi seviyede hangi söz varlığını öğreteceklerine dair bir bilgi havuzu bulunmamaktadır. Bu, Türkçe öğretimini güçleştirmektedir. Türkçenin söz varlığı henüz seviye gruplarına göre tasnif edilmediğinden Türkçe Sözlük'te veya Güncel Türkçe Sözlük'te kelimelerin seviyesine dair (A1, A2, B1, B2 gibi) bir bilgi bulunmamaktadır.

8. Kelimenin tanımı/tanımları: Sözlük kullanıcıları, sözlüklerde genellikle kelimenin anlamını ararlar. Buralarda kafalarındaki soru işaretlerini giderecek tatmin edici tanımlar, açıklamalar bulmak isterler. Bu yüzden sözlük hazırlayanlar, kelimelerin tanımlanması konusunda kullandıkları yöntem ve ölçütlere azami ölçüde dikkat etmelidir. "Dilbilim çevrelerince kabul edilmiş herhangi bir yöntem ve ölçüt kullanmadan yapılan tanımlar; eksik, yanlış veya çelişkili olabilecektir" (Boz, 2009: 172). Çünkü tanımlama kolayca yanlışlığa düşmeye ya da eksik bırakılmaya elverişli bir işlemdir. "Ayrı bir uzmanlığı ve geniş bir kültürü gerektirir. Tanım sırasında öğelerin temel anlamı (buna bkz) başta verilecek, yan anlamları, bununla ilişkisine ve kullanım sıklığına göre sıralanacaktır" (Aksan, 2007: 85). Yani genel sözlükler, ele aldıkları kelimenin tüm anlamlarını (temel, mecaz vb.) içermelidir. İncelenen altı eserde "sözlük/dictionary" kelimesinin tanımı ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
+	+	+	+	+	+

Tablo 8: Kelimenin tanımını/tanımlarını verme

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Bu sözlüklerde “sözlük/dictionary” maddesi için şu tanımlamalar yapılmıştır:

GTS: Sözlük: Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat

Cambridge: Sözlük: 1. Alfabetik sıra içerisinde kelimelerin listesini içeren ve bunların anlamlarını açıklayan ya da başka bir dilde bunlar için kelime gösteren bir kitap; bilgisayar üzerinde kullanım için benzer bir ürün. 2. İçerisinde alfabetik sıra içerisinde girdilerin (kelimeler veya sözcük öbekleri) verildiği, özel bir konu hakkında bilgi veren bir kitap.

Dictionary: Sözlük: Aynı veya farklı bir dilde ifade edilen anlamları, telaffuzu, etimolojisi, çekimleri, türemiş biçimler vb. hakkında bilgi veren, bir dilin kelimelerinin seçkisini içeren bir kitap, optik disk, mobil cihaz veya çevrimiçi sözlüksel kaynak (dictionary.com gibi), lügat. Terimleri sırayla taramaya izin veren tipik CD veya DVD sözlük uygulamalarının yaptığı gibi genellikle madde başlarını alfabetik olarak düzenler ve büyük hacimli kitaplardan küçük cep sözlüklerine kadar uzanan çeşitli boyutlarda yazılı eserlerdir. Çevrimiçi veya cihaza yüklenmiş bütün sözlükler arama terimine, anlamlarına ve yardımcı bilgilere direk ve anında erişim sağlayabilir:

Free Dictionary: Sözlük: 1. Her kelime için genellikle anlamı, telaffuzu ve etimolojisini içeren bir alfabetik kelime listesi niteliğindeki referans çalışmasıdır. 2. Bir dildeki kelimelerin başka bir dile çevirilerini alfabetik liste şeklinde sunan referans çalışmasıdır. 3. Özel bir konu veya kategoriyle ilgili özel bilgileri veren alfabetik kelime listesi mahiyetindeki referans çalışmasıdır. Örneğin tıp sözlüğü... 4. Yazım denetimi yapabilen yazılımlar gibi makineye okunabilir veri tabanı oluşturacak biçimde depolanan kelime listesidir.

Macmillan: Sözlük: 1. Kelimelerin anlamları, kullanımları ve sesletimleri hakkında bilgi veren bir referans kaynağıdır. Sözlükler basılmış bir kitap veya internet siteleri ya da uygulamalar gibi dijital ürünler olarak yayımlanabilir ve tek dilli, iki dilli veya çok dilli olabilirler. 2. Tek bir dilde kelimelerin listesini veren ve başka bir dilde de tercümelerini sunan kitap, internet sitesi veya başka bir kaynaktır. 3. Manaları ve kullanımı hakkında verilen bilgiler dâhilinde bir alanda kullanılan kelimeleri, sözcük öbeklerini ve terimleri sağlayarak özel bir konu ile ilgilenen kitap, internet sitesi veya başka bir kaynaktır.

Oxford: Sözlük: 1. Bir dildeki kelimeleri (tipik olarak alfabetik bir sıralama içerisinde) listeleyen ve bunların manalarını veren veya farklı bir dilde bu kelimelerin eşdeğer kelimelerini gösteren ve sık sık sesletim, köken ve kullanım üzerinde de bilgiler sunan bir kitap veya elektronik kaynaktır. 2. Maddeleri tipik olarak alfabetik bir sıra içerisinde düzenlenmiş, özel bir konu üzerine yazılmış olan bir referans kitabıdır. 3. Yazım denetimcisi gibi uygulamalarda kullanım için hazırlanmış olan bir dizi kelime veya diğer metin dizileridir.

9. Kelimenin başka kaynaklardaki karşılığını verme: Elektronik ortamda yayımlanan sözlüklerin önemli bir avantajı da geniş bir yazma alanına sahip olmasıdır. Bu genişlik, ele alınan madde başının pek çok kaynaktaki karşılığını verebilme imkânı sunmaktadır. Bu yüzden çevrimiçi sözlük yazarları, mümkün oldukça farklı kaynakları bir araya getirmeye çalışmakta ve kullanıcılara oldukça fazla bilgi vermektedir. Bu çok kaynaklık bilgi, sözlük kullanıcıları için tatmin edici cevaplara ulaşma anlamına gelebileceği gibi onların cevaplar içinde kaybolması ve ilk arama yaparken yola çıktıkları hedeften uzaklaşması anlamına da gelebilir. Sözlük hazırlayıcıları bu durumu göz önünde bulundurmalı ve ölçülü davranmalıdır. Örneğin benzer tanımları bir arada tek seferde, birbirinden farklı görüşleri ise art arda vermelidir. Ayrıca konu içinde veya sonunda açıklanan kelimenin dışına gönderimde bulunan yönlendirmelerden kaçınılmalıdır. İncelenen sözlüklerde aranan kelimenin başka kaynaklardaki karşılığını verme ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	-	+	+	-	-

Tablo 9: Kelimenin başka kaynaklardaki karşılığını verme

Dictionary ve Freedictionary sözlükleri, sözlük/dictionary maddesini düzenlerken şu kaynakların da konu ile ilgili açıklamalarına yer vermişler:

Dictionary: Bu sözlükte “sözlük” kelimesi ile ilgili geniş açıklamalar yer almaktadır. Sözlük yazarları kelimenin anlamını açıklayıp tanımlandıktan sonra *Collins English Dictionary* ve *The Free On-line Dictionary of Computing* eserlerindeki açıklamaları da bu maddeye eklemişler. Ayrıca kelimenin kökeni için *Online Etymology Dictionary*’de bulunan bilgiler de kullanılmıştır. Dictionary sözlüğünde kelimenin anlamı ile ilgili diğer kaynakların bilgileri şöyledir:

Sözlük: 1. a. Anlamları ve sözcük türleriyle alfabetik bir kelime listesini içeren ve çoğunlukla kabul edilmiş telaffuz ve heceleme, düzensiz kelime çekimlerine, farklı sözcük türlerinin türetilmiş hallerine ve etimolojilerine ait bir rehber olan basılı ya da elektronik şekilde yayımlanmış bir referans kaynağı, **b.** İki veya daha fazla dilde eşdeğer kelimeleri veren benzer bir referans eser. Böyle sözlükler çoğunlukla her birinde ayrı bir dilde verilen alfabetik liste olan iki veya daha fazla kısım içerir: Almanca-İngilizce sözlük. **c.** (niteleyici olarak): bir sözlük tanımı. *Bakınız* sözlükçe, sözlük, eş anlamlılar sözlüğü. **2.** Anlamları ve diğer özellikleri hakkında bilgi veren özel bir aktivite ya da konunun kelimeleri veya terimlerini listeleyen bir referans yayını: bahçecilik sözlüğü. **3.** Girdilerin alfabetik olarak düzenlendiği örnekler ve bilgilerin derlemi: alıntı sözlüğü (*Collins English Dictionary - Complete & Unabridged 2012 Digital Edition* © William Collins Sons & Co. Ltd. 1979, 1986 © Harper Collins Publishers 1998, 2000, 2003, 2005, 2006, 2007, 2009, 2012).

Sözlük (teknolojide sözlük): **1.** Veri sözlüğü. **2.** Çağrışımsal diziliş. **3.** Ücretsiz çevrimiçi programlama sözlüğü (*The Free On-line Dictionary of Computing*, © Denis Howe 2010).

Freedictionary: Bu sözlükte de “sözlük” maddesi farklı kaynaklardan alıntılanarak hazırlanmıştır. Bu sözlükteki farklı kaynak bilgisi şu şekilde verilmiştir:

Sözlük: 1. Her kelime için genellikle anlamı, telaffuzu ve etimolojisini içeren bilgiler veren, bir alfabetik kelime listesi içeren referans çalışma. **2.** Bir dildeki kelimelerin başka bir dile çevirilerini alfabetik liste şeklinde içeren referans çalışma. **3.** Özel bir konu veya kategoriyle ilgili özel bilgileri veren, alfabetik kelime listesi içeren referans çalışma: *a tıp sözlüğü...* **4.** Yazım denetimi yazılımı gibi referans için makineye okunabilir şekilde depolanan kelime listesi. (*American Heritage® Dictionary of the English Language, Fifth Edition. Copyright © 2011 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. Published by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. All rights reserved.*)

Sözlük: 1. (Kütüphanecilik & Bibliyografi) **a.** Anlamları ve sözcük türleriyle alfabetik bir kelime listesini içeren ve çoğunlukla kabul edilmiş telaffuz ve heceleme, düzensiz kelime çekimlerine, farklı sözcük türlerinin türetilmiş hallerine ve etimolojilerine bir rehber olan basılı ya da elektronik şekilde bir referans kaynağıdır. **b.** İki veya daha fazla dilde eşdeğer kelimeleri veren benzer bir referans eserdir. Böyle sözlükler çoğunlukla her birinde ayrı bir dilde verilen alfabetik liste olan iki veya daha fazla kısım içerir: *Almanca-İngilizce sözlük...* **c.** (niteleyici olarak): *Sözlük tanımı için bakınız* sözlükçe, sözlük, eş anlamlılar sözlüğü. **2.** (Kütüphanecilik & Bibliyografi) Özel bir konu veya aktivite ile ilgili kelime ya da terimleri listeleyen ve anlamları ile diğer özellikleri hakkında bilgi veren bir referans yayınıdır: *bahçecilik sözlüğü...* **3.** (Kütüphanecilik & Bibliyografi) Girdilerin alfabetik olarak düzenlendiği bilgi veya örneklerin bir derlemidir: *alıntı*

sözlüğü... (Collins English Dictionary – Complete and Unabridged, 12th Edition 2014 © HarperCollins Publishers)

Sözlük: 1. Aynı veya farklı bir dilde ifade edilen kelimelerin anlamları, telaffuzları, etimolojileri, çekimli halleri vb. konularda bilgi veren genellikle alfabetik olarak düzenlenmiş bir dilin kelime listesini içeren kitaptır. 2. Genellikle alfabetik olarak düzenlenmiş olan özel konularda veya özel bir kelime, isim veya unsur sınıfıyla ilgili bilgi veren bir kitaptır: *biyografik sözlük*... 3. Parçada yazım denetimi yapmak için bir metin işleme programı tarafından kullanılan bir kelime listesidir. (Random House Kernerman Webster's College Dictionary, © 2010 K Dictionaries Ltd. Copyright 2005, 1997, 1991 by Random House, Inc. All rights reserved.)

Sözlük: Lügat, söz dağarcığı, sözlükçe, ansiklopedi, veri sözlüğü, bağlamli dizin, kelime listesi, kelime dağarcığı listesi (Collins Thesaurus of the English Language – Complete and Unabridged 2nd Edition. 2002 © HarperCollins Publishers 1995, 2002)

Sözlük: Genellikle tanımlanan ve çevrilen kelimelerin alfabetik bir listesi: sözlükçe, veri sözlüğü, kelime dağarcığı, lügat. (The American Heritage® Roget's Thesaurus. Copyright © 2013, 2014 by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. Published by Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company. All rights reserved.)

Sözlük: 1. Kelimelerin anlamlarıyla birlikte alfabetik olarak düzenlenmiş şekilde içeren bir kitaptır. Bu bir İngilizce sözlüğüdür. 2. Alfabetik olarak düzenlenmiş diğer bilgileri içeren kitaptır: yer isimleri sözlüğü... (Kernerman English Multilingual Dictionary © 2006-2013 K Dictionaries Ltd.).

10. Kelimenin eşanlamlılarına yer verme: Genellikle diller arasındaki ilişkilerin bir sonucu olarak alıntılanmalarla ortaya çıkan veya “bazı kelimelerdeki kavram inceliklerinin çeşitli sosyal ve dil kesimlerinde zamanla gölgelenmeye uğrayarak anlamca birbirlerine yaklaşmalarından oluşmuş” (Korkmaz, 2007: 56), anlamları aynı veya birbirine yakın kelimeler mevcuttur. Bu mevcudiyet dili konuşanlar/yazanlar için anlatımda bir alternatifler dizgesi oluşturur. Sözlük yazarları kullanıcılara aradıkları kelimenin seçme eksenindeki alternatiflerini göstermelidir. Zira aradıkları kelimenin bir benzerini biliyor olmaları muhtemeldir. Bu ihtimalin gerçekleşmesi, onların aranılan kelimeyi daha iyi kavramalarına yardımcı olacaktır. Bu yüzden çevrimiçi sözlükler, kelimelerin eş anlamlarını madde içinde vermelidir. İncelenen sözlüklerde aranılan kelimenin eşanlamlısını verme ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
+	-	-	+	+	+
lügat	-	-	lexicon	concordance, corpus	Lexicon, wordbook, glossary, vocabulary, list, vocabulary, word list, wordfinder

Tablo 10: Kelimenin eşanlamlılarına yer verme

Güncel Türkçe Sözlük'te “sözlük” kelimesinin eşanlamlısı olarak “lügat” kelimesi verilmiştir. Ancak Türkçede “kamus” gibi kelimeler de sözlük anlamında kullanılmaktadır. Örneğin 2015 yılında Türk Dil Kurumu Kamus-i Türkî'yi yeniden yayımlanmıştır. Aynı yıl Arapça-Türkçe Yeni Kamus (Ensar Neşriyat), 2014'te Kamus-ı Aşk (Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri) gibi sözlük niteliğindeki kitaplar yayımlandı. Ayrıca “kamus” kelimesi Güncel Türkçe Sözlük'te madde başı olarak yer almaktadır. Buraya da eklenmesi yöntem açısından daha tutarlı bir kullanım biçimi olur.

11. Kelimenin ilişkili olduğu sözcüklere yer verme: Kelimeler, belli bir kavram alanına aittirler. Onlar belli bir söz zincirine altanlam, üstanlam, eşanlam gibi bir ilişkiyle bağlıdır. Aynı zamanda, çağrışımsal olarak da bir değere sahiptirler ve “bakış-tasarlama-görüş çizgisi bağlamında, bakanda/dinleyende farklı çağrışımlara yol açabilirler” (Uçar, 2013: 2673-2674). Zaten “anlam, bir kelimenin aynı dili konuşanlara çağrıştırdığı, hatırlattığı kavram veya düşünce” (Zülfikar, 1991: 147) biçiminde tanımlanabilir. Bu yüzden sözlük kullanıcıları aradıkları kelime ile ses ve anlam bakımından ilişkilendirilebilecek sözcükleri bir arada görmek isteyebilirler. Özellikle eğitim çağındaki bireylerin kelime bilgisini arttırmak için bu tür kelimeleri bir arada görmeleri faydalı olacaktır. Çevrimiçi sözlükler fiziksel açıdan müsait oldukları için bu durumu göz önünde bulundurarak hazırlanmalıdır. İncelenen sözlüklerde ilişkili sözcüklerin bir arada verilmesi ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	+	+	+	+
-	almanac, annual, atlas, bible, coursebook, directory, gazetteer, grammar, guide, guidebook, handbook, manual, peerage, phrase book, primer, textbook, the Yellow Pages, thesaurus, who's who yearbook	Webster's, legal dictionary, medical dictionary, crossword dictionary, dictionary and thesaurus marriage	dictionary entry, lexical entry, wordbook, bilingual dictionary, collegiate dictionary, desk dictionary, etymological dictionary, gazetteer, learner's dictionary, school dictionary, little dictionary, pocket dictionary, spell-checker, spelling checker, unabridged, unabridged dictionary	walking dictionary	dictionary, dictionary word, data dictionary, desk dictionary, dictionary-maker, dictionary-making

Tablo 11: Kelimenin ilişkili olduğu sözcüklere yer verme

Yabancı çevrimiçi sözlüklerde verilen sözlük kelimesi ile ilişkili sözcüklerin Türkçe karşılıkları şöyledir:

almanac: yıllık
 annual: yıllık
 atlas: harita kitabı
 bible: kaynak kitap
 bilingual dictionary: ikidilli sözlük
 collegiate dictionary: üniversite sözlüğü
 coursebook: çalışma kitabı, kurs kitabı
 crossword dictionary: bulmaca sözlüğü
 data dictionary: veri sözlüğü
 desk dictionary: sınırlandırılmış sözlük (el sözlüğü)
 dictionary and thesaurus marriage: sözlük ve kavram dizini
 dictionary entry: sözlük girişi
 dictionary word: sözlük kelimesi
 dictionary: sözlük
 dictionary-maker: sözlük yapımcısı
 dictionary-making: sözlük hazırlama
 directory: rehber

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 11/10 Spring 2016

etymological dictionary: kökenbilgisi sözlüğü
 gazetteer: yer adları sözlüğü
 grammar: dil bilgisi
 guide: rehber
 guidebook: el kitabı, kılavuz
 handbook: el kitabı
 idiom: deyim
 learner's dictionary: öğrenci sözlüğü
 legal dictionary: adli sözlük
 lexical entry: sözlük girişi
 little dictionary: küçük sözlük
 manual: el kitabı
 medical dictionary: tıp sözlüğü
 peerage: asıladelerin nesep kitabı
 phrase book: sözcük grupları kitabı
 pocket dictionary: cep sözlüğü
 primer: el kitabı
 school dictionary: okul sözlüğü
 spell-checker: yazım ve dilbilgisi denetimi
 spelling checker: yazım denetleyici yazım klavuzu
 textbook: ders kitabı
 the yellow pages: sarı sayfalar
 thesaurus: kavramlar dizini, eşanlamlılar sözlüğü
 unabridged dictionary: kısaltılmamış sözlük
 unabridged: kısaltılmamış, original, tam
 walking dictionary: engin bilgi sahibi, ayaklı sözlük (kişi)
 webster's: çevrimiçi sözlük
 who's who: isimler (şairler, yazarlar vb.) sözlüğü
 wordbook: sözlük, lügat
 yearbook: yıllık

Güncel Türkçe Sözlük'te de buradaki bilgilere benzer bir düzenleme yapılması sözlüğün kullanılabilirliğini arttıracaktır.

12. Ortak yapıya sahip kelimeleri bir arada verme: Kitap biçimindeki sözlüklerde, madde başları belli bir düzen içinde sıralanırlar. Alfabetik düzende sözlük kullanıcıları çoğu zaman kelimelerin hangi kökten türediğini veya hangi kelimelerin ortak yapıya sahip olduğunu görebirler. Ancak çevrimiçi sözlüklerde tüm kelime listesi görünmediğinden aranan kelimenin türediği veya bu madde başından hangi kelimelerin türetildiği gösterilmelidir. Sözlük kullanıcıları bu türden bir yapılanmada okudukları madde başının kelime yapısını ve onunla yapıca ilişkili kelimeleri bir arada görme fırsatını yakalamış olurlar. Kelimenin nasıl türediği, hangi kelimelere kaynaklık ettiği, benzer yapısal özelliklere sahip kelimeler kümesinin ne olduğu hem araştırmacılar hem de eğitim aşamasındaki kullanıcılar için gerekli bir sözlüksel unsurdur. İncelenen sözlüklerde ortak yapıya ait sözlük birimleri bir arada verme ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
	-	-	-	-	+
-	-	-	-	-	dictionary dictionarist dictionary

Tablo 12: Ortak yapıya sahip kelimeleri bir arada verme

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 11/10 Spring 2016

dictionary: sözlük derleyen, hazırlayan
 dictionarist: sözlükçü, sözlük işi ile uğraşan
 dictionary: sözlük

Güncel Türkçe Sözlük'te sözlük kelimesinden türeyen kelimeler listesinin olmaması bir eksikliktir. Bu alana sözlük, sözlükçü, sözlükçülük, sözlükçe, sözlükleşme vb. kelimeler eklenebilir.

13. Ortak birleşimlere sahip sözlük birimleri bir arada verme: “İnsanoğlu sözle anlaşılmaya başladığından beri yeni kelimelere ihtiyaç duymuştur. Medeniyet seviyesi yükselip kültür alış veriş arttıkça yeni ve yabancı kavramlara karşılık bulmak gerekmiştir. Bu bakımdan her dil sürekli olarak yeni kelimeler türetme yoluna gitmiştir. Dilimizde de yeni kavramları karşılamak için zaman zaman yeni kelimelere ihtiyaç vardır. Türkçede yeni kelimeler türetmeye yarayan dil birliklerinin sayısının 100'e yakın (96) olduğu tespit edilmiştir. Türkçede yeni kavramları karşılamaya ve yabancı kavramların aktarılmasına yarayan bir anlatım biçimi de birleştirme adı verilen yoldur. Bugün dilimizde birleştirme yoluyla meydana getirilmiş yüzlerce birleşik kelime vardır” (Koç, 2007: 693). Sözlük kullanıcıları aynı paydaşlara sahip birleşimleri bir arada görmek isterler. Bu yüzden çevrimiçi sözlükler bir kelimenin içinde bulunduğu bütün birleşimleri kullanıcılarına sunmalıdır. İncelenen sözlüklerde ortak birleşimlere sahip sözlük birimlerin bir arada verilmesi ile ilgili bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir.

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
+	-	+	-	-	+
cep sözlüğü, el sözlüğü, sözlük bilgisi, sözlük birimi, ansiklopedik sözlük	-	dictionary and thesaurus, dictionary apl, dictionary attack, dictionary catalog, dictionary catalogue, dictionary definition, dictionary flame, dictionary of algorithms and data structures, dictionary of computing, dictionary of names	-	-	dictionary attack, dictionary catalogue, dictionary order, dictionary word

Tablo 13: Ortak birleşimlere sahip sözlük birimleri bir arada verme

dictionary and thesaurus: sözlük ve eşanlamlılar sözlüğü
 dictionary apl: 1960'larda geliştirilen ve genellikle matrislenen verileri oluşturmak için kullanılan bilgisayar programlama dilini içeren sözlük
 dictionary attack: bilgisayar sistemlerine yasal olmayan bir erişim için hazırlanan şifreler listesi
 dictionary catalogue: kütüphane katalogu
 dictionary definition: sözlük tanımı
 dictionary flame: argo sözlüğü
 dictionary of algorithms and data structures: algoritmalar ve veri yapıları sözlüğü
 dictionary of computing: bilgisayar sözlüğü
 dictionary of names: isimler sözlüğü
 dictionary order: sözlük düzeni
 dictionary word: sözlük kelimesi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 11/10 Spring 2016

Güncel Türkçe Sözlük'te ortak kuruculara sahip birleşik kelimeler bir arada verilmiştir. Sözlük kullanıcıları "sözlük" maddesine baktıklarında *cep sözlüğü*, *el sözlüğü*, *sözlük bilgisi*, *sözlük birimi*, *ansiklopedik sözlük* gibi kelimelere de erişirler.

14. Tanımın örnek cümlelerle tanıklanması: "Farklı font karakterleri ile belirginleştirilmiş açıklayıcı birer söz öbeği ya da tümce" (Özkan, 2013: 160) ile anlamın örnek kullanımının gösterilmesine tanıklama denir. Bu, sözlük kullanıcıları açısından verilen anlamın daha iyi anlaşılmasını sağlayan önemli bir sözlük tekniğidir. İncelenen sözlüklerde örnek cümle ile tanıklama ile ilgili aşağıdaki durumlarla karşılaşmıştır:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	+	+	-	+
-	This dictionary went online in 1999. (Bu sözlük, 1999'da çevrimiçi hale getirilmiştir.)	What does the dictionary say about the use of the word dander? (Hiddet kelimesinin kullanımı hakkında sözlük ne diyor?)	When I feel inclined to read poetry I take down my Dictionary. (Şiir okumaya yöneldiğimde sözlüğümü elime alırım.)	-	'I'll look up 'love' in the dictionary' ('Aşka' sözlükten bakacağım.)

Tablo 14: Tanımın örnek cümlelerle tanıklanması

Güncel Türkçe Sözlük'te her maddede örnek cümle bulunmamaktadır. Örneğin inceleme konusu olan bu maddede örnek cümle yokken sözlük kullanıcıları "aşk" maddesinde "*Gönlüm düştü bu sevdaya / Gel gör beni aşk neyledi*" (Yunus Emre) tanıklayıcı sözü ile karşılaşır. Güncel Türkçe Sözlük'ün kullanıcı dostu olabilmesi için tüm maddelerinin örneklendirilmesi gerekmektedir.

15. Örnek cümlelerin (tanıkların) edebi metinlerden seçilmesi: Sözlüklerdeki tanıklamanın sözlük yazarları tarafından üretilen cümlelerle mi yoksa edebi metinlerde bulunan cümlelerle mi uygun olacağı tartışma konusudur. Aksan'a göre "bir dilin (bir yazı dilinin, ortak bir dilin) bütün söz varlığını içeren bir sözlük hazırlamak söz konusu ise (örneğin günümüz Türkiye Türkçesinin yazı dili) bu sözlüğe temel olacak sözcükler ve bunların kullanımları, doğrudan doğruya dilin yazılı ürünlerinin taranması yoluyla seçilip fişlenmelidir. Böylece, belli bir süre içinde bir dilde kullanılmakta olan sözcüklerle birlikte, bunların değişik kullanımları, deyim, kalıplaşmış söz, atasözü, terim gibi öğelerin güncel görünüşleri elde edilecektir. Ancak bu çalışmada, genelleşip yaygınlaşmamış kullanımların saptanmasından çekinilmelidir (Aksan, 2007: 84). Güncel Türkçe Sözlük'ün her maddesi için edebi metinlerden tanık bulmak, Türk edebiyatının yazılı ürünlerini bir araya getiren büyük bir bütüncüyü gerektirir. Türkçenin çağdaş edebi metinlerini kapsayan böyle bir bütünce henüz hazırlanmamıştır. Bu yüzden Güncel Türkçe Sözlük'ün güncel metinlerden sunduğu tanıklar sınırlıdır. İncelenen sözlüklerde edebi metinlerden örnekler sunma ile ilgili bulgular şu şekildedir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	-	+	+	-	-

Tablo 15: Edebi metinlerin tanık olarak kullanılması

Turkish Studies

Dictionary:

Other new admissions to the *dictionary* include qayaq -an alternate spelling of kayak- and thongy. (Sözlüğe ek diğer eklemeler kelimesinin alternatif bir yazılımı kayak olan qayaq kelimesini ve thongy'i de içerir.)

[Well, La Ti Da (2014). Stephin Merritt's Winning Little Words of Scrabble David Bukszpan]

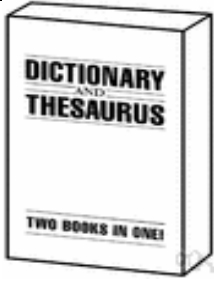
Freedictionary:

When I feel inclined to read poetry I take down my Dictionary. The poetry of words is quite as beautiful as that of sentences. The author may arrange the gems effectively, but their shape and lustre have been given by the attrition of the ages [Oliver Wendell Holmes Sr. The Autocrat's Autobiography] (Şiir okumaya yöneldiğimde sözlüğümü elime alırım. Kelimeler şiiri cümlelerinki kadar güzeldir. Yazar mücevherleri etkili şekilde düzenleyebilir, ama onların şekli ve ihtişamı yılların verdiği yıpranmadan gelmektedir.) [Oliver Wendell Holmes Sr. *Otokratın Otobiyoğrafisi*]

Güncel Türkçe Sözlük'te bu madde için örneklendirme yapılmamıştır. Ancak sözlük kullanıcıları, "sevgi" kelimesini aradıklarında şu bilgilerle karşılaşılır:

Sevgi: isim, İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu. "*Seni hep çok sevecek ama verebileceğinden fazla sevgi beklemeyecek karşılığında.*" - E. Şafak.

16. Tanımın resim ile tanıklanması: Tanımların sözlük kullanıcıları tarafından daha iyi algılanmasını sağlayan önemli bir tanıklama aracı da resimlerdir. Ancak resimlerin genel sözlüklerde değil de okul sözlüklerinde, resimli sözlüklerde veya ansiklopedilerde bulunması daha uygundur. Çevrimiçi sözlüklerin günümüzde geldiği nokta tüm sözlük türlerini kapsar niteliktedir. Bir madde içinde kelime ile ilgili merak edilen her şey sunulmaya başlanmıştır. Çünkü sözlük hazırlayanların eline bilgileri yerleştirebilecekleri büyük bir fiziksel alan verilmiştir. Kitap olarak yayımlanan sözlüklerde fiziksel alanın (yazma alanı, hacim) sınırlı olması bazı sözlüksel unsurlardan feragat etmeyi zorunlu kılmaktadır. Çevrimiçi sözlüklerde böyle bir kısıtlama olmadığından sözlükler, kitap olan biçimlerine nazaran çok daha fazla sözlüksel unsur barındırmaktadır. İncelenen sözlüklerde aranılan kelimenin resim ile tanıklanmasına ait bulgular ve onların kontrol listesi şu şekildedir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	-	-	+	-	-
-	-	-		-	-

Tablo 16: Tanımın resim ile tanıklanması

Görüldüğü gibi sadece Freedictionary sözlüğünde kelime resim ile tanıklanmıştır. Diğer sözlükler ise kelimenin resmini kullanmamışlardır. Güncel Türkçe Sözlük'te, özellikle eğitim çağındaki bireylerin de artık bilgisayar kullanmaya başladığı düşünülürse, maddelerin resimle

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

tanımlanması beklenmektedir. Çünkü yapılan araştırmalarda ortaokul çağındaki öğrenciler başta olmak üzere, eğitim aşamasındaki kişilerin resimli sözlük kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür (Melanlıoğlu, 2013: 279). Ayrıca resim, yabancılara Türkçe öğretimini de kolaylaştıracak bir sözlüksel öğedir. Türk Dil Kurumu bu etkenleri dikkate almalı ve Güncel Türkçe Sözlük’e uygun resimlerin eklenmesini sağlamalıdır.

17. Kelimenin başka dillerdeki karşılığını verme: Bir kelimenin diğer dillerdeki karşılığı iki veya daha çok dilli sözlüklerde bulunur. Bir dilin tüm söz varlığını yansıtmayı amaçlayan genel sözlükler genellikle tek dillidir. Bu yüzden açıklanan kelimenin diğer dillerdeki karşılığını içermezler. Ancak bilişim teknolojilerinin imkânlarıyla yayımlanan çevrimiçi sözlükler bu durumu değiştirmiş ve birden fazla dilde arama yapma ya da aranılan kelimenin diğer dillerdeki karşılığını verme işlevini yerine getirmektedir. Bu sözlük özelliği ile ilgili araştırma bulguları şunlardır:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
	+	+	+	-	+
-	Dictionary-sözlük (İngilizce-Türkçe) Dictionary-kamus, muğcem (İngilizce-Arapça)	Dictionary-sözlük (İngilizce-Türkçe) Dictionary-kamus (İngilizce-Arapça)	Dictionary-sözlük, lügat (İngilizce-Türkçe) Dictionary-kamus, muğcem (İngilizce-Arapça)	-	This page is available as part of an Oxford Dictionaries Arabic subscription. (Oxford sözlükleri Arapça aboneliğinin bir parçası olarak bu sayfaya ulaşılabilir)

Tablo 17: Kelimenin başka dillerdeki karşılığını verme

Güncel Türkçe Sözlük, kitap olarak yayımlanan Türkçe Sözlük’e dayanmaktadır. Türkçe Sözlük ise hem basılı olduğundan hem de teknik açıdan Türkçeden Türkçeye bir sözlük olduğundan madde başı olarak verilen bir kelimenin ikinci bir dildeki karşılığını içermez. Güncel Türkçe Sözlük, bilgi teknolojilerinin imkânlarından istifade ederek çok dilli aramalara izin vermelidir. Bu hem kullanıcı memnuniyeti açısından hem de eğitim, çeviri vb. alanlarda kullanılabilirliği artırmak açısından önemlidir. Tablo 17’de görüldüğü gibi Oxford Dictionaries böyle bir hizmeti ücret karşılığında sunmaktadır. Ayrıca bu sözlükte İngilizce-Türkçe seçeneği bulunmamaktadır.

18. Art zamanlı olarak kelimenin gelişimini verme: Dil canlı bir varlıktır. Tüm canlılar gibi doğar, gelişir ve ölür. İnsanlar, dilin bu serüvenini kelimeler bazında çok rahat bir şekilde takip edebilirler. Onlara bu imkânı genellikle bilimsel araştırmalar, dil bilgisi kitapları veya köken bilgisi sözlükleri vermektedir. Ancak günümüz sözlük kullanıcıları araştırdıkları kelimenin “kaynağı, ne zaman ortaya çıktığı, nereden geldiği ve hangi gelişme evrelerinden geçtiği gibi konuları” (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011: 183) öğrenme eğilimi göstermektedir. Çevrimiçi sözlükler de kullanıcılarının bu isteğini karşılayacak düzenlemeler yapmaktadır. Bu sözlük düzenlemesi çevrimiçi sözlüklerinin geldiği noktayı göstermesi bakımından önemlidir. İncelenen sözlüklerde madde başının tarihi gelişimi ile ilgili bulgular ve kontrol listesi şöyledir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	-	+	+	-	+

Tablo 18: Kelimenin art zamanlı gelişimi verme

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Dictionary:

1520-30;< edieval Latin dictiōnārium, dictiōnārius < Late Latin dictiōn-word (see diction) + -ārium, -ārius -ary (1520-30; < Ortaçağ Latince dictiōnārium, dictiōnārius < sonraki dönem Latince dictiōn-kelimesi (diction'a bakınız) + -ārium, -ārius -ary)

Freedictionary:

Medieval Latin dictiōnārium, from Latin dictiō, dictiōn, *diction*; see diction.(Ortaçağ Latince dictiōnārium, Latince'den dictiō, dictiōn-, *diction*; bakınız diction.)

Oxford:

Early 16th century: from medieval Latin *dictionary* (*manuale*) or *dictionary* (*liber*) 'manual or book of words', from Latin *dictio* (see diction). (16. yüzyılın başlarında: Ortaçağ Latincesinde *dictionary* (*manuale*) veya *dictionary* (*liber*) kelimelerinden “kelimelerin kitabı veya el kitabı” manasında, Latince'den *dictio* kelimesinden türemiştir.) (diction'a bakınız).

Güncel Türkçe Sözlük'te böyle bir düzenleme yapmak için “XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü”¹ veri tabanından yararlanılabilir.

19. Terim olan sözcüğün açıklanması: Terimler, “bilim, sanat ve meslek dallarının mensupları arasında anlaşmayı sağlayan ve ait oldukları alanın özel kavramlarını karşılayan kelimelerdir” (Kültürel, 2009: 2378). Bunlar, “sınırlı ve özel anlamdaki adlardır: radyo, televizyon, bilgisayar, dil bilimi, yüklem, benzeşme, özgül ağırlık, dörtgen, atardamar, yer çekimi vb” (Korkmaz, 2007: 213). Genel sözlüklerin bu adları içerip içermemesi gerektiği tartışma konusudur. Örneğin Doğan Aksan'a göre “Bir dilin genel sözlüklerinde, herhangi bir uzmanlık alanının ayrıntı sayılabilecek, herkesçe bilinmeyen ya da bilinmesi gerekli olmayan kavramlara genellikle yer verilmez. Ancak büyük çerçeveli sözlüklere, ansiklopedik sözlüklere bunların önemli olanları alınmakta, ötekiler özel sözlüklere (uzmanlık alanlarıyla ilgili olanlara) bırakılmalıdır (Aksan, 2007: 85). Ancak bazı araştırmacılar, terimlerin güncel ifadelerini ve genelleşen anlamları sözlüğe eklenmek gerektiğini belirtmektedir (Gülseren ve Batur, 2009: 137). Çevrimiçi yayımlanan yabancı genel sözlüklerde terimlerle ilgili oldukça geniş ve ayrıntılı açıklamaları bulmak mümkündür. Örneğin bu araştırma kapsamında değerlendirilen Dictionary sözlüğü “sözlük türleri” ile ilgili geniş açıklamalar içermektedir. Cambridge, Freedictionary ve Macmillan sözlükleri de “sözlük türlerini” örneklendirmişlerdir. İncelenen sözlüklerde terimlerin açıklanması ile ilgili bulgular şu şekildedir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
-	+	+	+	+	-
-	Fransızca-İngilizce/İngilizce-Fransızca sözlük, iki dilli/tek dilli sözlük, biyografik/bilimsel sözlük, alıntılar sözlüğü vb. sözlük çeşitlerine örnek vermiştir.	Sözlük çeşitleriyle ilgili aşağıda görüldüğü gibi açıklayıcı bilgiler içermektedir	tıp sözlüğü, Almanca-İngilizce sözlük, eş anlamlılar sözlüğü, bahçecilik sözlüğü, alıntı sözlüğü vb. sözlük çeşitlerine örnek vermiştir.	İngiliz dili sözlüğü, İngilizce-Çince sözlük, sanat/müzik/biyoloji sözlüğü vb. sözlük çeşitlerine örnek vermiştir.	-

Tablo 19: Terimlerin ayrıntılı açıklanması

¹ . http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_tarama&view=tarama (Erişim Tarihi: 04.04.2016).

Dictionary sözlüğüne göre sözlük türleri şunlardır:

Hukuk sözlüğü: Medeni hukuk, ceza hukuku ve kurumlar kanunu gibi hukuk mesleğinin çeşitli dallarında kullanılan terimleri kapsayan bir özel sözlüktür. Kapsamlı bir hukuk sözlüğü standart İngilizce girişleri olan genel İngilizce tek dilli sözlüklerinde az rastlanan ve hukuk alanına ait Fransızca veya Latince modern hukuk pratiğine uyarlanmış birçok kelime ve deyim içerir. Böyle özelleştirilmiş bir sözlük, yalnızca hukuk öğrencileri ve avukatlar için değil, aynı zamanda hukuk hizmeti gerektiren durumlar için de kullanışlıdır. Çevrimiçi yayımlara gibi elektronik sözlükler aranan terime direk anında erişim sağlarken basılı yayımlanmış hukuk sözlükleri alfabetik olarak giriş terimlerini düzenleme işlemini normal şekilde sunar.

Tıp sözlüğü: Yardımcı sağlık bakım hizmetlerinde bulunan doktorlar, hemşireler ve diğerleri gibi sağlık personelleri tarafından kullanılan terimleri kapsayan özelleşmiş bir sözlük türüdür. Yetkili kimseler tarafından yazılmış ve doğru tanımlarla hazırlanmış bir sözlük, bakım altındaki insanlar için talihsiz sonuçları bulunan yanlış yazım veya yanlış anlamaların yaygın olduğu tıpta önemli bir kaynaktır. Bu alandaki basılı sözlükler alfabetik olarak sıralanabilir ya da tıpta uzmanlık alanına göre ya da vücutta, bağışıklık sistemi ve solunum sistemi gibi çeşitli sistemlere göre kategorize edilebilir. Medical Dictionary sözlüğü bir yetkili tıbbi danışmandan ziyade, birleşik elektronik versiyonlarında alfabetik tarama yapmayı sağlayan bir araçtır. Bu da sitedeki arama kutusuna yazılan bir arama teriminin direk ve anında erişiminin yanında doğru yazılışa da erişimi kolaylaştırır.

Çevrimiçi sözlük: Öncelikle sitedeki arama kutusuna bir sorgu terimini yazarak bir mobil cihaz ya da bilgisayar kullanarak bir web tarayıcısı yoluyla ulaşılan ve internet ya da internet sunucuları ağında mevcut olan bir sözlüktür. Dictionary.com gibi çevrimiçi sözlükler, kelimenin kullanımına dair ek notlar yanında değişken yazımları, telaffuzu, çekimli halleri, kökeni ve türemiş biçimlerini de içeren yardımcı bilgi sistemine ek olarak bir kelimenin yazılışı ve anlamlarına geniş veritabanları yoluyla direk ve anında erişim sunarlar. *Bazı insanlar çevrimiçi sözlüklerin basılı sözlükleri demode yapacağını düşünmektedir.*

Bilim sözlüğü: Çevrimiçi yayımlanan Science Dictionary gibi sözlükler hayatta, dünyada ve fiziksel bilimlerdeki terimleri kapsayan özelleşmiş eserlerdir. Bir bilim sözlüğü tam, özelleşmiş anlamlarıyla -genel sözlüklerde bulunmayan terimler- çoğu teknik terimleri içerir. Bu da sözlüğü bilim alanındaki öğrenciler ve profesyoneller için paha biçilemez bir kaynak haline getirir.

Argo sözlüğü: Bir dilin en az resmi konuşmasını yansıtan kelimeleri, ifadeleri ve deyimleri kapsayan özelleşmiş bir sözlük. Bu terimler çoğu zaman mecazi ve şaka anlamlıdır. Konuşma dili yeni jenerasyonlara aktarıldıkça bu terimlerin unutulması muhtemeldir. Çoğu argo terimi özel bir sınıf, meslek veya yaş grubunun jargonu gibi ifadeler sınırlı sayıdaki bireyin olduğu belirli gruplara aittir. Bazıları ise kabadır. Bazı argo terimler, argo olarak dayanma gücüne sahiptir ama diğerleri yaygın resmiyet kazandığı konuşmaya ve daha sonra standart dile geçiş yaparlar. Slang Dictionary gibi bir çevrimiçi argo sözlüğü, sorgulanan terimin ve onun profesyonel ve sosyal koşullara uygunluğu veya uygunluktan yoksunluğunun geçmişi ve anlamı hakkında anında bilgi verir.

Eş anlamlılar sözlüğü: Thesaurus.com gibi her bir giriş kelimesi için zıt anlamlılar yanında aynı veya neredeyse aynı anlamlı diğer kelimeleri sıralayan bir sözlük çeşididir. Kitap olarak yayımlanan eş anlamlı sözlükler, genellikle alfabetik olarak düzenlenir. Çevrimiçi bir thesaurus ise aranan kelimenin eş anlamlı ve zıtt anlamlılarına doğrudan ve anında erişim sağlar.

Bulmaca sözlüğü: Olası cevap kelimeleriyle bulmacalarda bulunan genel ipuçlarını listeleyen bir sözlük çeşididir. Crossword Solver gibi bir çevrimiçi bulmaca sözlüğü, sorguyu önerilen cevaplara ulaşmak için zaten doldurulan harflerin kalıbını ve sayısını ya da ipucunu

inceleyerek elektronik bir analiz ile cevaplarken, kitaplarda listeler genellikle cevapların harf sayısına göre düzenlenmiştir. **Çapraz bulmaca sözlüğü** olarak da adlandırılır.

Kelime sözlüğü: Bir ismin genellikle erkek, bayan ya da her iki cinsin ortak olduğunu gösteren ve çoğunlukla anlamların yanında kökenlerini içeren; örneğin *Evangeline* “iyi haber anlamındadır ve Yunancadan gelir.” diye gösteren bir isimler sözlüğüdür. Başlıca bebekler için isim seçmede yardımcı olarak kullanılır, isim sözlükleri aynı zamanda bir ismi ve ismin mevcut popülerlik sıralaması hakkında bilgi paylaşan ünlü insanların listesini de içerebilir. **İsimler sözlüğü** olarak da adlandırılır.

İngilizce sözlüğü: Giriş kelimeleri, bütün tanımlar ve ek materyalleri İngilizce olarak yazılmış sözlüktür. İngilizce konuşan kişiler tarafından sıklıkla kullanılan, diğer dillerdeki terimler, dil etiketleri ve çoğunlukla İngilizceleşmiş telaffuzları, yabancı çağrışımları veren eserlerdir. Dictionary.com çevrimiçi kaynağı gibi tek dilli bir İngilizce sözlüğü bulmak mümkündür.

20. Sözlüklerin farklı kullanıcı tiplerini dikkate alması: Genel sözlükler farklı özelliklere sahip bireylerin tümünü göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Çeşitli engellere sahip bireylerin ve onların kelimelerle ilgili ihtiyaçlarının olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kelimenin seslendirilmesi sadece eğitimde söyleyiş birliğini sağlamaz, aynı zamanda görme engelli bireylerin de bu eserlerden yararlanmasına olanak verir. Aynı şekilde kelimelerin işaret diliyle yazılması sağır ve dilsizlerin bu eserlerden faydalanabilmesi için önemlidir. İncelenen eserlerde seslendirmeler dışında bir de işaret dilini kullanarak farklı kullanıcı kitlelerine ulaşmayı amaçlayan eserlerin varlığı tespit edilmiştir. Bu sözlüksel unsur ile ilgili bulgular şöyledir:

GTS	Cambridge	Dictionary	Freedictionary	Macmillan	Oxford
+	-	-	-	-	-
 s ö z l ü k	-	-	-	-	-

Tablo 20: Farklı kullanıcı tiplerini dikkate alma

Güncel Türkçe Sözlük’ün “bütün sözcüklerin parmak alfabesi ile gösterilmesini sağlayan bir uygulamaya” sahip olması Türk Dil Kurumunun hassasiyetini gösteren başarılı, güzel bir örnek uygulamadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz Türkçe sözlüklerin büyük bir kısmı kitap olarak yayımlanmaktadır. Türkçeden Türkçeye biçiminde hazırlanan ve Türkçenin genel söz varlığını esas alarak kitap biçiminde yayımlanan Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınlarının *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Yazar Yayınlarının *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınlarının *Türkçe Sözlük*, Ötüken Neşriyatın *Ötüken Türkçe Sözlük*, Dil Derneğinin *Türkçe Sözlük* kitapları bu türün en çok bilinen eserleridir. Bu sözlükler arasında en eski olan, en çok bilinen ve bir nevi modern Türk sözlüklerinin kaynağı² sayılan eser ise, Türk Dil Kurumunun 1945 yılında (Bazı araştırmalarda bu sözlüğün 1944 yılında yayımlandığı belirtilmektedir. Bakınız: Vural ve Böler, 2008) yayımladığı

² . Dil Derneğinin Türkçe Sözlük ile ilgili hazırladığı tanıtım sayfasında şu bilgilere yer vermiştir: “Bir dilin sözlüğü (sözlükleri) de o dilin aynasıdır. Türkiye Türkçesi, bu aynaya epey geç kavuşmuştur. Öyküleri gibi “dil” yazıları da önemini koruyan Ömer Seyfettin 1918’de, “(...) Çarşıda satılan lugat kitapları içinde bir tek Türkçe yoktu” diyor. Kapağında “Türkçe Sözlük” yazan ilk yapıtı Atatürk’ün kurduğu Türk Dil Kurumu yayımlamıştır. Daha sonra birçok değerli kişi ve kurumun sözlükleri birbirini izlemiştir. Bu nedenle 1945 baskılı ilk sözlüğe, bütün sözlüklerin kaynağı gözüyle bakabiliriz.” <http://www.dilderneği.org.tr/TR,451/turkce-sozluk.html> (Erişim Tarihi: 02.04.2016)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Türkçe Sözlük'tür. Bu sözlük, 1945 yılından şimdiye kadar 11 defa gözden geçirilerek ve genişletilerek kitap biçiminde yayımlanmıştır. "Sözlükbilim yöntem ve uygulamaları geçmişten bugüne bilişim teknolojilerine paralel olarak bir takım yenilikleri beraberinde" (Özkan, 2013: 149) getirince de elektronik ortama taşınmış ve Güncel Türkçe Sözlük adı ile sanal ortam kullanıcılarına hitap eder hale getirilmiştir. Ancak bu ortam basılı kaynaklardan çok daha farklı ve yayıncıları da çeşitli alternatifler sunmaya zorlayan bir meydandır. Burada yayıncılar, kullanıcılarının davranışlarını gözlemleyerek eserlerini (Türkçe Sözlük'ü) yeni durum ve uygulamalara uyarlamak durumundadırlar. Bu da basılı bir sözlükten farklı sözlüksel yapılanmalara sahip bir eseri ortaya koymak demektir. Bu yüzden Türkçe Sözlük'ü olduğu gibi elektronik bir ortama aktarmak ve onu kullanıcılarla buluşturmak kâfi değildir. Sözlüğü yayımlayan "Türk Dil Kurumu bu durumda ne yapmalıdır?", "Kurum Güncel Türkçe Sözlük'ü nasıl yapılandırmalıdır?" soruları ortaya çıkmaktadır. Bu soruların cevabı, dünyada sözlük hazırlama teknikleri bakımından ilerlemiş ve oldukça fazla kullanıcı kitlesine hitap eden sözlükleri hazırlayanların eserlerinde gizlidir. Bunun için dünyada bilinirliği yüksek genel çevrimiçi sözlükler incelenmiş, özellikleri belirlenmiş ve bir kontrol listesi hazırlanarak Güncel Türkçe Sözlük'ün eksiklikleri ve fazlalıkları tespit edilmiştir. Buna göre çevrimiçi sözlüklerin taşıması gereken özellikler ve Güncel Türkçe Sözlük'ün durumu şöyledir:

Sıra	Özellik	GTS	Cambridge	Dictionary	Free dictionary	Macmillan	Oxford
1	Aranılan Kelimeyi İçerme	+	+	+	+	+	+
2	Kelimenin türünü gösterme	+	+	+	+	+	+
3	Kelimenin çoğul biçimini gösterme veya aranmasına izin verme	-	+	+	+	+	+
4	Kelimenin kökenini gösterme	-	-	+	+	-	+
5	Kelimeyi seslendirme	-	+	+	+	+	+
6	Kelimeyi hecelerine ayırma	-	+	+	+	-	+
7	Kelimenin seviyesini gösterme	-	+	-	-	-	-
8	Kelimenin tanımını/tanımlarını verme	+	+	+	+	+	+
9	Kelimenin başka kaynaklardaki karşılığını verme	-	-	+	+	-	-
10	Kelimenin eşanlamlılarına yer vermek	+	-	-	+	+	+
11	Kelimenin ilişkili olduğu sözcüklere yer verme	-	+	+	+	+	+
12	Ortak yapıya sahip kelimeleri bir arada verme	-	-	-	-	-	+
13	Ortak birleşimlere sahip sözlük birimleri bir arada verme	+	-	+	-	-	+
14	Tanımın örnek cümlelerle tanıklanması	-	+	+	+	-	+
15	Edebi metinlerin tanım olarak kullanılması	-	-	+	+	-	-
16	Tanımın resim ile tanıklanması	-	-	-	+	-	-

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

17	Kelimenin başka dillerdeki karşılığını verme	-	+	+	+	-	+
18	Kelimenin art zamanlı gelişimini verme	-	-	+	+	-	+
19	Terimlerin ayrıntılı açıklanması	-	+	+	+	+	-
20	Farklı kullanıcı tiplerini dikkate alma	+	-	-	-	-	-
Toplam		6	11	15	16	8	14

Tablodaki özellikler, incelenen sözlüklerde yer alan bir madde için doküman analizinden elde edilmiştir. Daha çok madde ele almak ve kapsamlı bir çalışma yapmak, bu özelliklerin sayısında değişikliğe neden olabilir. Ama bu bir maddelik inceleme bile çevrimiçi sözlüklerin bilinen sözlük kalıplarının çok dışına çıktıklarını ve sözlüksel sınırlamaları neredeyse kaldırdığını göstermektedir. Çağdaş çevrimiçi sözlükler, elektronik ortamın vermiş olduğu imkânlarla artık ansiklopedileri bile aşan bir aşamaya gelmişlerdir. Maddeler oldukça farklı özelliklerle donatılmıştır. Örneğin madde başı olarak alınan bir birimin tarihi gelişimi art zamanlı olarak verilmiştir. Bu köken bilgisi sözlüklerinde veya dil bilgisi kitaplarında bulunabilecek bir bilgidir. Ya da anlamı pekiştirmek için resimlerden yararlanılmıştır. Bu da genel sözlüklerde olmayan, resimli sözlüklerde veya ansiklopedilerde bulunan bir tanımlama yöntemidir. Bu yüzden klasik genel sözlük biçiminde hazırlanan çevrimiçi sözlükler kullanıcı memnuniyeti açısından diğerlerine nazaran zayıf kalmaktadır. Örneğin Güncel Türkçe Sözlük, taşıması gereken 20 özelliğin sadece 6'sına sahiptir. Bu durum, “*kullanıcıların ihtiyaçları*” adı verilen içerikle ilgili (sözlük için kelimenin kökeni, türü, tanımı, tanıklanması vb.) bölümlerin kapsamlı düzenlenmediğini göstermektedir. Bu eksiklik, sözlük kullanıcılarının Güncel Türkçe Sözlük'ten uzaklaşmasını, onların başka başka eserlere başvurmasını beraberinde getirmektedir.

Günümüzde bir “sözlüğün hangi niyetle, hangi kesime yönelik hazırlandığı büyük önem taşımaktadır. Belli düzeydeki öğrencilere yönelik hazırlanan okul sözlükleri ile anadilin bütün söz varlığını ortaya koymaya odaklanmış hacimli sözlükleri aynı ölçülerde değerlendirilmemelidir. Genele hitap eden sözlük elbette okuyucuya yararlı olmayı ilke edinmelidir. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre genel sözlüklerin (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler) belli bir kesimi hedef almadan herkese, her kesime hitap etmesi esastır” (Gülseren ve Batur, 2009: 137). Bilişim teknolojilerini kullanarak yayımlanmış bir genel sözlük ve basılı bir genel sözlük de aynı içeriğe sahip olmamalıdır. Bu yüzden Güncel Türkçe Sözlük, Türkçe Sözlük'ün yöntem ve tekniklerini aşmalı, dünyadaki benzerlerinin özelliklerine kavuşturulmalıdır. Bunu için de şu eksiklikler hızla giderilmelidir:

- *Bir kelimenin çekimli biçimlerine yer vermeli veya aranmasına izin vermelidir*: Bu özellik, çekim eklerinin özelliklerini bilmeyenler veya Türkçeyi sonradan öğrenenler için önemlidir. Çünkü bu kişiler kelimeyi çekim eklerinden arındırmayı bilemezler. Bunlar, öğrenmek istedikleri kelimeyi olduğu gibi yazarlar. Bu yüzden sözlük bu kişilerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır. Sözlük, kelimenin çekimli biçimlerine madde içinde yer verebileceği gibi, yazma alanına çekimli bir biçim yazanları madde başına yönlendirerek de bu işlevi kazanabilir. Kullanıcılar, kelimenin çekimsiz halini görünce aradıkları kelimenin aslında çekimli bir kelime olduğunu da bu yolla öğrenmiş olurlar.

- *Kelimelerin kökenini açıkça yazmalıdır*: Güncel Türkçe Sözlük, Türkçeye alıntılanan kelimelerin geldikleri dili göstermiştir. Ama Türkçe olan kelimelerin kökenini göstermemektedir. Bu, sözlüğün yazılış yöntemini bilmeyenler için bir sorundur. Sözlükte tüm kelimelerin kökeni eksiksiz bir biçimde gösterilmelidir.

- *Kelimelerin gelişimini art zamanlı olarak vermelidir*: Dil canlı bir varlık olduğu için kelimeler, zaman içinde ses ve biçim bakımından değişirler. Bu değişimin gösterilmesi, araştırmacılar başta olmak üzere tüm sözlük kullanıcılarının ilgisini çekecek ve işlerini kolaylaştıracaktır.

- *Kelimelerin söylenişini içermelidir*: Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilmesinin uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda Türkiye'nin gelişimi ve ikili ilişkileriyle birlikte Türkçe saygın diller grubuna girmiştir. Günümüzde, dünyanın çeşitli yerlerinden Türkiye'ye dil öğrenmek için gelenlere veya Türkiye'nin yurtdışında açtığı kurumlar vasıtasıyla yurtdışında yaşayanlara Türkçe öğretilmektedir. Güncel Türkçe Sözlük, Türkçeye karşı oluşan bu rağbeti destekleyecek uygulamalarla donatılmalıdır. Ayrıca alıntı kelimelerin doğru söyleniş ya da ağızlardan kaynaklanan söyleyiş farklılıklarının giderilmesi için madde başlarının seslendirilmesi gerekir. Aslında Türk Dil Kurumunun böyle bir alt yapısı mevcuttur. Kurum, Sesli Türkçe Sözlük ve Güncel Türkçe Sözlük veri tabanlarını birleştirmelidir.

- *Kelimelerin heceleme biçimini göstermelidir*: Özellikle yazımda birlik sağlanması ve doğru yazımların gösterilmesi için heceleme önemlidir. Bu sözlüksel öge, özellikle yabancı kökenli kelimelerin yazım ve fonolojik farklılıklarını öğrenmek için sözlüğe eklenmelidir. Heceleme, Türkçe ile yeni tanışan yabancıların veya okul çağındaki Türklerin yazma becerilerini de geliştirebilecek bir sözlük tekniğidir. Sözlük kullanıcılarının herhangi bir aramasında kelime, hem sesli hem yazılı hem de hecelenmiş biçimleriyle ekrana yansımalıdır.

- *Kelimelerin öğrenilme seviyesini belirtmelidir*: Son dönem söz varlığı çalışmalarının önemli bir bölümü kelimelerin öğrenilme sırasını belirlemek üzerine yapılmaktadır. Bu araştırmalar, kelimelerin zorluk derecesini belirleyerek dil eğitiminin planlanmasına büyük bir katkı sağlamaktadır. Türkiye'de 1936 yılında yapılmış olan "Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü" adlı çalışmanın ardılları gelmediği için Türkiye'de eğitim, tesadüfi kelime seçimleriyle veya yabancı kitaplarının örneksenmesiyle gerçekleştirilmektedir. Türk Dil Kurumu bir çalışma grubu kurarak Türkçe söz varlığını kullanım sıklığına ve öğrenilme zorluklarına göre (A1, A2, B1 vb.) tasnif edilmesini sağlamalıdır. Sonra bu verileri, Güncel Türkçe Sözlük'e işletmelidir.

- *Kelimelerin başka sözlüklerdeki karşılıklarını vermelidir*: Bilgi teknolojilerinin sağladığı önemli avantajlardan biri de birden fazla kaynağı bir arada kullanabilme imkânıdır. Türkiye'de çevrimiçi yayımlanan (Dil Derneğinin Türkçe Sözlük Ara-Bul vb.) veya basılı olan (Misalli Büyük Türkçe Sözlük vb.) sözlüklerden yararlanılarak kullanıcılara farklı kaynaklardan alıntılanmış bilgiler sunulmalıdır.

- *Kelimelerin ilişkili oldukları kelime grubunu göstermelidir*: Günümüzde sözlük kullanıcıları aradıkları kelime ile ses ve anlam bakımından ilişkilendirilebilecek sözcükleri bir arada görmek istemektedir. Bunlar; eşsesli, benzer sesli veya yakın anlamlı kelimelerdir. Güncel Türkçe Sözlük de kullanıcıların bu talebini göz önünde bulundurarak hazırlanmalıdır. Örneğin "sözlük" kelimesi arandığında sözlükçe, kelime listesi, kavram dizini, söz varlığı, tersine sözlük vb. kelimeler de kullanıcıların karşısına çıkmalıdır.

- *Ortak yapıya sahip kelimeleri vermelidir*: Sözlük kullanıcıları, aradıkları kelimenin hangi kelimedenden türediğini veya aradıkları kelimedenden hangi kelimelerin türetildiğini görmek isterler. Sözlük kullanıcıları bu türden bir yapılanmada okudukları madde başının kelime yapısını ve onunla yapıcı ilişkili kelimeleri öğrenirler. Bu, hem araştırmacılar hem de eğitim aşamasındaki kullanıcılar için gereklidir. Güncel Türkçe Sözlük'te "sözlük" kelimesini araştıran kişiler, yapıcı ortak kelimeler grubu içinde sözlük, sözlükçü, sözlükçülük, sözlükçe, sözlükleşme vb. kelimeleri görmelidir.

- *Tanımları örnek cümlelerle tanıklamalıdır*: Örneklendirme, sözlük kullanıcıları açısından verilen anlamın daha iyi anlaşılmasını sağlayan önemli bir sözlük tekniğidir. Güncel Türkçe Sözlük'te her madde örneklendirilmemiştir. Sözlüğün daha kullanışlı olması için bütün maddelerin örneklendirilmesi gerekmektedir.

- *Tanıklama cümlelerini edebi metinlerden seçmelidir*: Genel sözlüklerde örnek cümleler edebi metinlerden seçilmelidir. Güncel Türkçe Sözlük'te hem örneklendirme tam yapılmamış hem de verilen her örnek edebi metinlerden seçilmemiştir. Türkiye'de sözlük için bilgisayar ortamında oluşturulmuş özel bir "korpus"un bulunmaması, tanıklamanın edebi metinlerden seçilmemesinin en önemli nedenidir. Oysa genel sözlükler dilin yazılı metinlerine dayanmalıdır. Sözlüğün bu eksikliğini giderilmesi için "bütün dönemleri, türleri kapsayan "güncel" bir tarama yapılması, kaçınılmaz bir zorunluluktur" (Usta, 2006: 240).

- *Farklı tanıklama yollarına başvurulmalıdır (resimleme vb.)*: Günümüzde farklı duyu organlarına hitap etmenin, eğitim ve bilginin kalıcılığı açısından çok önemli olduğu hemfikir olunan bir konudur. Eğitimin temel araçlarından ve de bilinmeyenin araştırıldığı eserlerden biri olan sözlüklerde kullanıcılara verilen bilgi farklı yollarla somutlaştırılmalıdır. Çevrimiçi ortamlar, sözlük yazarlarına resim, fotoğraf hatta video kaydı kullanmalarına imkân vermektedir. Güncel Türkçe Sözlük hazırlayıcıları da bu imkânlardan yararlanmalı ve yazdıkları tanımları farklı araçlarla tanıklamalıdır.

- *Madde başının başka dillerdeki karşılığını göstermelidir*: Güncel Türkçe Sözlük tek dilli bir sözlüktür. Türkçedir. Ancak modern genel çevrimiçi sözlükler, çok dilli hazırlanmaktadır. Örneğin Cambridge tarafından yayımlanan sözlükte kullanıcılar İngilizce bir kelimenin Almanca, Arapça, Çince, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Japonca, Türkçe, Vietnamca gibi yirmiyi aşkın dildeki karşılığını görebilmektedir. Güncel Türkçe Sözlük de Türkçe söz varlığının yabancı dillerdeki karşılıklarını verebilmelidir.

- *Terimlerin, ayrıntılı açıklamasını içermelidir*: Günümüz çevrimiçi sözlükleri bir kelimenin bütün anlamlarını vermektedir. Terim olarak kullanılan bir sözlük birimin ise kullanım alanlarını ve içeriğini ayrıntılı bir biçimde göstermektedir. Bu ansiklopedik bir bilgidir. Ancak güncel çevrimiçi sözlükler, hem bir ansiklopedi, hem bir resimli sözlük, hem bir köken bilgisi sözlük hem de genel bir sözlük içeriğine sahiptir. Güncel Türkçe Sözlük'te de madde düzenlemeleri böyle yapılmalıdır.

Kısaca hayatın hemen her anında oldukça önemli bir etken haline gelen sanal ortamlar, sözlüklerin de biçimlerini değiştirmiş, yeni yeni düzenlemeler ve uygulamaların önünü açmıştır. Güncel Türkçe Sözlük'ün kullanıcı dostu terimi ile adlandırılan değerlendirme ölçütündeki kullanıcı ihtiyaçları kısmı dikkat alındığında resim, örnek cümle, köken bilgisi, geçmiş bilgisi, çok biçimli aramalar yapabilme, benzer sözcüklerin listesi, tanımlamalar, tanıklamalar vb. alanlarda eksiklikleri olduğu görülmüştür. Sözlüğün kullanıcı dostu sıfatını kazanabilmesi için bilgi teknolojilerinin imkânları kullanılarak ortaya çıkan eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş., H. (2010). Sözlüğün Tarihi, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 699, 268-279.
- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, C.3, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksoy, Ö. A. (1936), *Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimelerin Belirtme Usulü*, Gaziantep: Gaziantep Halkevi Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi Yayınları.
- Ayverdi, İ. (2016). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin Grameri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bilgin, M. (2002). *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Boz, E. (2009). "Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış/Semantics A View To Definitions Of Dictionary Units", *TURKISH STUDIES International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/4 Summer 2009, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.806, p. 172-183.
- Burkhanov, I. (1998). *Lexicography – A Dictionary of Basic Terminology*, Wydawn Wyzszej Szkoly Pedagogicznej w Rzeszowie.
- Delice, H. İ. (2012). *Sözcük Türleri*, Sivas: Asitan Yayınları.
- Doğan, D. M. (2011). *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Yazar Yayınları.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayın/Tanıtım.
- Gülseren, C., ve Batur, Z. (2009). "Sözlüklerin Niteliği Ve İşlevsel Özelliği Bağlamında Sözlük Okuma Alışkanlığının Anadili Becerilerine Etkisi Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım/A Theoretical Approach In The Context Of Quality And Functional Properties Of Dictionaries On The Habits Of Reading Dictionary And The Native Language Skills", *TURKISH STUDIES International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/4 Summer 2009, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.804, p. 135-147.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Engin Yayınevi.
- İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kaleoğlu, M. A. (2014). *Kamus-ı Aşk*, İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Koç, R. (2007). "Türkçede Birleşik Kelimelerin Yazımı ile İlgili Tartışmalar ve Çözüm Önerileri", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15/2, 693-706.
- Komisyon (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Komisyon (2012). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi-*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kültüral, Z. (2009). "Dil Bilgisi Terimleri Sözlükleri ve Terimlerin Kullanımında Görülen Aksaklıklar/The Matters Of Using Grammar Terms Dictionaries And Terms", *TURKISH STUDIES International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 4/3 Spring 2009, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.787, p. 2378-2389.
- Melanlıoğlu, D. (2013). "Ortaokul Öğrencilerinin Sözlük Kullanma Alışkanlıkları: Nitel Bir Araştırma", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, 2/2, 266-284.

- Özkan, B. (2013). “Yöntem ve Uygulama Açısından Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Derlem Tabanlı Sözlüğü”, *bilig*, 66, 149-178.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Topaloğlu, B. ve Karaman, H. (2015). *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, İstanbul: Ensar Neşriyat
- Uçar, İ. (2013). “Kavram-Çağrışım-Kelime Bağlamında Bitki Adlarına Anlam Bilimsel Bir Yaklaşım”, *TURKISH STUDIES International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 8/1 Winter 2013, ANKARA-TURKEY, www.turkishstudies.net, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.4218, p. 2671-2683.
- Usta, H. (2006). “Türkçe Sözlük Hazırlamada Yöntem Sorunları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46(1), 223-242.
- Vural, H., Böler, T. (2008). “Türkçe Sözlük (TDK)’ten Hareketle 1944’ten 2005’e Dilimizdeki Batı Kökenli Sözcükler”, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 36, 49-63.
- Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, Ankara: TDK Yayınları.

İnternet Kaynakçası

- <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dictionary>
- <http://www.dictionary.com/browse/dictionary?s=t>
- <http://www.dildernegi.org.tr/TR,451/turkce-sozluk.html>
- <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/dictionary>
- <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/dictionary>
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5721e7e299a563.54228288

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Baskın, S. (2016). “Güncel Türkçe Sözlük Kullanıcı Dostu mu? / Is Contemporary Turkish Dictionary (Güncel Türkçe Sözlük) user-friendly?”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/10 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9608>, p. 59-88.